

FORORD

Endelig er masteroppgaven min ferdig skrevet. Prosessen hit har vært langt, men god. Den har blitt avbrutt og forstyrret av relativt hyggelige aktiviteter som graviditet, fødsel, mammaoppgaver og en jobb som lærer i samfunnsfag og sosiologi som ikke kunne avslås.

Først og fremst vil jeg takke min kreative, inspirerende og tålmodige veileder Johan Fredrik Rye. Takk for suveren faglig assistanse og for at du aldri mistet troen på meg, når jeg selv ikke var i stand til å se enden. Du hjalp meg med å sette realistiske mål som jeg selv føler jeg har nådd. Du viste også stor forståelse for at livet som småbarnsmor til tider kan og kanskje bør være altoppslukende. Det setter jeg umåtelig pris på.

Ellers vil jeg takke mine fire informanter for hyggelige intervju. De ga grunnlag for en spennende analyse og uten dere ville det ikke blitt noen masteroppgave. Så enkelt er det.

En takk må også rettes til min kollega Halvard Vågen som tok seg tid til å korrekturlese oppgaven.

Jeg kommer ikke utenom mine fantastiske svigerforeldre, Anne og Alf Jostein. Tusen hjertelig takk for alle timene dere har stilt opp som både barne- og hundepass. Uten dere hadde vi aldri fått hverdagskabalens til å gå opp, og oppgaven hadde aldri stått ferdig før jul. Jeg er dere evig takknemlig.

Så, min kjære Alf Håkon. Jeg har nok ikke vært lett å ha i hus den siste tiden. Hvert ledige sekund har måttet gå til oppgaven, og du har vist forståelse for det. Takk for trøst, kjeft og oppløftende ord når jeg har mistet motet. Takk også for alle gangene du har pakket med deg barn og hund og latt meg få ha huset i fred. Du har ofret mye for at dette skulle gå.

Til sist, min herlige datter Adelie. Du har vært min største motivasjon siden du ga dine første livstegn fra innsiden.

Trondheim, desember 2014

Elise Eidem Mortensholm

SAMMENDRAG

Formålet med denne studien har vært å se på hvordan høyt utdannede kvinnelige tilbakeflyttere posisjonerer seg til bygda. For å belyse dette har jeg sett på hvordan de har forholdt seg til både bygda og byen i ungdomsårene og etableringsårene. Jeg har sett spesielt på hvorfor byen og høyere utdanning synes å være foretrukket i ungdomsårene, hvilken forståelse tilbakeflytterne har av bygd og by, samt hvilke mekanismer som lå bak valget om å flytte tilbake til hjembygda etter endte studier.

Oppgavens tema har blitt belyst gjennom to ulike perspektiver på aktør og aktørens handlingsrom, representert ved to kjente sosiologer; Pierre Bourdieu og Anthony Giddens. Dette har blitt gjort for at studien skal få et bredere og mer nyansert forklaringsmønster på mobilitet. Det blir tatt utgangspunkt i tidligere mobilitetsforskning samt eget datamateriale på fire dybdeintervjuer med kvinner (25-35 år) som er oppvokst i samme bygd.

Studien viser at mobilitet er et komplekst tema. Bygda og byen brukes ut i fra de behovene som oppstår i ulike livsfaser. I ungdomsårene oppleves bygda ofte som liten og gjennomsiktig, men samtidig trygg. Tilbakeflytterne ser imidlertid på det som utviklende å bryte ut av bygdas trygge rammer i ungdomsårene. De mener at man utvikler seg hvis man kommer seg bort fra det som er vant. Etter hvert som en blir eldre og skal etablere seg kommer bygda mer til sin rett igjen. Da søker en seg tilbake til den trygge oppveksten man selv hadde, og ønsker å videreføre denne til egne barn.

Vi skal også se at de høyt utdannede kvinnelige tilbakeflytterne posisjonerer seg selv i forhold til bygdekvinner uten høyere utdanning. Disse to gruppene har lite til felles og samhandler derfor lite med hverandre.

INNHOLDSFORTEGNELSE

1.0 Introduksjon	1
1.1 Problemformulering	3
1.2 Teoretisk rammeverk og begrepsavklaring	4
1.3 Oppgavens disposisjon.....	5
2.0 Teoretisk og empirisk forankring.....	7
2.1 Teoretiske perspektiver	7
2.1.1 Kapital.....	7
2.1.2 Habitus	8
2.1.3 Klassifisering	9
2.1.4 Mobilitet.....	10
2.1.5 Refleksiv modernitet	12
2.1.6 Flytende modernitet	13
2.1.7 Risiko og individualisering	14
2.2 Tidligere mobilitetsforskning.....	15
2.2.1 Geni og slaur	15
2.2.2 Den urbane ethos.....	16
2.2.3 Rural habitus	16
2.2.4 Ulik konstruering av bygd og by.....	17
2.2.5 Utdannelse = enveisbillett ut av distriktene?	18
2.2.6 Rural idyll og rural kjedsomhet	19
3.0 Metode	21
3.1 Redegjørelse for utvalg og intervjuguide.....	22
3.1.1 Utvalg.....	22
3.1.2 Informantene	23

3.1.3 Intervjuguiden	25
3.2 Intervjuene	26
3.3 Metode for analyse.....	26
3.4 Vurdering av datamaterialets kvalitet	27
3.4.1 Troverdighet.....	27
3.4.2 Bekreftbarhet.....	28
3.4.3 Overførbarhet	29
4.0 Analyse – om å flytte fra bygda og så tilbake igjen.....	31
4.1 Utdanning framfor å bli på bygda	31
4.1.1 “Det va jo for å ta utdanning”	31
4.1.2 Utdanning uavhengig av sosial bakgrunn?	35
4.1.3 Flytte ut = flytte opp?.....	38
4.2 Konstruksjoner av bygd og by	45
4.2.1 Bygd og by som motsetninger	45
4.2.2 Gjennomsiktig bygd – på godt og vondt.....	48
4.2.4 Bygd og by i samspill.....	52
4.3 Borte bra, men hjemme best	55
4.3.1 Hjemkomsten	56
4.3.2 Livsfasebygda	59
4.3.3 Tilhørighet til hjembygda.....	62
5.0 Diskusjon	69
5.1 Høyere utdanning som mobilitetsbillett.....	69
5.2 Skillet mellom “oss” og “dem”	70
5.3 Et trygt liv på bygda.....	72
5.4 Bygda – ikke en del av modernitetens utvikling?	73
5.5 Habitus eller refleksivitet?	75
6.0 Avslutning.....	77
6.1 Oppgavens konklusjoner.....	77

6.1.1 Verdien av utdanning	77
6.1.2 Bygd og by og de livene som leves der	78
6.1.3 Naturlig å flytte hjem igjen	78
6.3 Avsluttende ord	79
6.4 Videre forskning	80
Litteraturliste	81
Vedlegg 1: Intervjuguide	84
Vedlegg 2: Samtykkeerklæring	86

1.0 Introduksjon

Scenarioet er velkjent. Hjerneflukt og underskudd av kvinner preger den norske bygda. Det skrives side opp og side ned om forklaringer og tiltak for å motvirke trenden. Regjeringen har foreslått at for 2015 skal det bevilges om lag 40 milliarder kroner til distrikts- og regionalpolitiske formål (Finansdepartementet 2014-2015). Faktum er likevel at norsk ungdom i stor grad flytter fra rurale til urbane strøk for å ta utdanning eller komme i arbeid (Heggen 2002). Spesielt ser det ut til at det er jentene som drar, og ofte kommer de ikke tilbake (Olsen 2011). Studier gjort av Norsk Institutt for By- og regionsforskning (NIBR) og Høgskolen i Finnmark tegner ei dyster framtid for bygda. Hele ni av ti unge kvinner fra en utkantkommune ser ikke for seg ei framtid på hjemstedet sitt (Skålnes 2001). Dermed tappes bygdene våre for viktige faktorer for å drive et samfunn framover: utdannede kvinner i fruktbar alder (Strand 2009). Bygdene mister potensiell arbeidskraft og arbeidsplasser, men også en viktig drivkraft for et velfungerende samfunn, nemlig barn – selve framtida!

Denne studien skal ta for seg kvinnene som valgte annerledes enn de fleste andre i samme situasjon. Derfor har jeg også kalt studien for «kjerringa mot strømmen» De gikk mot strømmen og valgte å flytte tilbake til hjembygda si etter endt utdanning. Hensikten med studien er ikke å gi noen løsning på fraflyttingsproblemet for bygdene, men jeg har et håp om at den kan være et bidrag i samfunnsdebatten. Disse kvinnene er sosiologisk interessante, i kraft av at de har valgt annerledes enn de fleste andre i samme situasjon. Studien stiller to viktige spørsmål: Hvorfor dro de? Og hvorfor kom de tilbake igjen? Jeg ønsker med denne studien å få frem kvinnenes meningskonstruksjon av egen tilbakeflytting. Hvordan begrunner de selv at de flyttet tilbake? Hvilke motiver hadde de og hvilken motivasjon har de videre for å fortsette å bli på bygda? Deres forståelse og konstruksjon av bygd og by vil være helt sentral for studien.

Dette temaet er også interessant ut i fra et samfunnsperspektiv. Regjeringen bruker flere milliarder kroner på distriktpolitiske tiltak som jevnt over ser ut til å feile på mange plan. For å komme til bunns i dette økende samfunnsproblemet kan man ikke bare se på hva det er som driver kvinner bort fra bygda, man må også se på de som trekkes tilbake mot bygda med en utdanning i bagasjen. Hva skal til for at disse kvinnene flytter tilbake? Ved å se på

begge disse aspektene ved flytteforskning kan man komme nærmere en dypere forståelse av denne samfunnsutviklingen, og kanskje også minske problemet.

Norge er et land fullt av muligheter hvor vi i teorien har uendelig med alternativer når det kommer til utdanning. Dette bringer oss inn på et annet interessant aspekt ved dette temaet. Man står som ung i Norge i så måte med fremtiden i sine hender, man står fritt til å velge utdanning og slik skape sine egne liv. Du kan bli nøyaktig hva du vil, er det mange som sier. Derfor er dette et viktig valg i enhver ungs persons liv, da konsekvensene for valget du tar blir enorme. Det er ikke lengre slik at en nødvendigvis følger i sine foreldres fotspor, men man står friere til å velge selv hva man vil bruke livet sitt til. Selvrealisering og karriere får stadig større fokus.

Bygda blir som regel forbundet med det tradisjonelle og typisk norske, kanskje også det kjedelige (Haugen og Villa 2002). I fjor gikk en gruppe russejenter ut med et stunt som de kalte «tilsølte bondepiker». De gikk sammen og laget en slags pinup-kalender som fronter bondeyrket og har som hensikt å vise at også bondejenter kan være sexy (Aasheim 2013). Dette kan man se på som et oppgjør med det tradisjonelle synet på bygda. Som en kontrast til bygda blir byen ofte sett på som det moderne og nytenkende, og det sterke storsamfunnet gir signal om hva som må til for å oppnå framtidige goder og bedre betingelser (Haugen og Villa 2002). På den andre siden er det krefter i lokalsamfunnet som binder ungdommen sammen; som familie, slekt og sosialt miljø.

Utover den faglige og samfunnsmessige viktigheten rundt dette tema, ligger det her også en personlig interesse i bunn. Det slår meg at valget på akkurat dette temaet muligens kan være et ledd i en større selvransakelse. Jeg har opp gjennom oppveksten vært gjennom syra byjente, født og oppvokst i en av de største bydelene i hjembyen min. Caf er, kino, hyppig kollektivtrafikk og den friheten det medfører, samt et stort utvalg av jevnaldrende   være venner med har vært ting jeg ikke kunne se for meg   leve uten. For   toppe det hele hadde jeg i 3 år min skolevei gjennom et av byens største k pesentre. Ikke rart min onkel som er bonde alltid kalte meg for «byfisen». Reaksjonene ble derfor store da jeg tok valget og flyttet med min samboer til hans hjemkommune, en liten kommune med rundt 3000 innbyggere – en liten dråpe i havet fra det jeg har vært vant med. Innenfor denne tematikken må jeg altså posisjonere meg som en tilflytter. Jeg er en del av det fenomenet vi kaller motstr msflytting – byfolk som flytter til bygda. Dette overrasket mange, inkludert

meg selv. Når min nye hjemkommune dukker opp i program som «Der ingen kunne tru at nokon kunne bu» begynner jeg selv også å lure på hva i alle dager jeg har begitt meg ut på. Har jeg glemt hvem jeg egentlig er og hvor jeg hører hjemme? Sannheten er at følelsen av å høre til her stadig sniker seg innpå meg her jeg sitter forblåst uti havgapet.

1.1 Problemformulering

Denne studiens fokus vil ligge på unge kvinnelige tilbakeflyttere og deres syn på bygda og det livet som leves der. Vi vet mye om motiver for flytting fra rurale til urbane strøk, men mindre om flytting fra urbane til rurale strøk. Hva er det som skiller disse kvinnene fra kvinner som velger å bli på bygda uten utdanning og de som velger å bli i byen med sin utdanning? Hensikten med denne studien er å få innsikt i disse kvinnenes tanker, forestillinger og meningskonstruksjon rundt deres valg om å forlate hjembygda og returnere etter endt utdanning, samt deres forståelse av bygd og by. Hovedproblemstillingen blir som følger: *Hvordan posisjonerer høyt utdannede kvinnelige tilbakeflyttere seg til bygda?*

Analysen konkretiseres ved hjelp av tre ulike undertemaer.

1. Utdanning fremfor å bli på bygda
2. Konstruksjoner av bygd og by
3. Borte bra, men hjemme best

For det første vil det bli sett på motiver for rural-urban mobilitet. Ofte forbindes bygda i ungdomsårene med stagnasjon og tap av frihet (Wiborg 2003), og jeg ønsker å se om dette også gjelder disse kvinnene. Hvorfor dro de? Hvilke tanker har de om et liv på bygda uten utdanning? Hvorfor valgte de selv utdanning? Føler de at dette var et selvstendig valg eller fulgte de bare foreldrenes og omgivelsenes forventninger? Her ønsker jeg å få frem kvinnenes tanker rundt verdien av høyere utdanning, samt deres tanker rundt mennesker uten høyere utdanning.

Det andre fokuset vil være på hvordan disse kvinnene fortolker bygd og by og menneskene som lever på de respektive plassene. Hvilke forestillinger har de om bylivet? Hvorfor

foretrekker de bygda fremfor byen? Disse kvinnene har prøvd begge deler, og kan derfor trekke konklusjoner ut i fra de erfaringene de selv har gjort seg fremfor å synse basert på for eksempel myter. Mener de for eksempel at det er et helt annet liv på bygda enn i byen?

Det tredje fokuset omhandler kvinnes livssituasjon etter endt utdanning. Hvorfor valgte de å flytte hjem igjen? Her vil det være aktuelt å se på livsfase i sammenheng med urban-rural mobilitet. I tillegg skal jeg se på hvilken rolle kvinnes partner spilte i valget om å flytte hjem igjen.

1.2 Teoretisk rammeverk og begrepsavklaring

Gjennomgående i denne studien vil det være snakk om urbanitet og ruralitet. Konstruksjoner eller forståelser av hva som er urbant og ruralt vil variere fra tid og sted. Disse begrepene eksisterer side om side og er avhengig av hverandre, det ene forutsetter det andre. Den rådende forståelsen av urbanitet og ruralitet er at de er sosialt og kulturelt konstruerte kategorier med forankring i sosiale, kulturelle og økonomiske strukturer i fortiden og nåtiden. På denne måten kan man si at ruralitet er en slags mental kategori som konstrueres sosialt og kulturelt. Fokuset ligger på innholdet i ulike representasjoner, forestillinger og myter om ruralitet. Ruralitet blir ikke bestemt ut i fra for eksempel type næringsliv eller befolkningstetthet (Berg og Lysgård 2004). Denne forståelsen av urbanitet og ruralitet er relevant for denne studien på grunn av fokuset på forestillinger om bygda og byen. Fokuset er ikke det innholdsmessige som befolkningstetthet eller antall, ei heller dens næringsliv, men snarere de ulike fortolkningene og forestillingene rundt det urbane og rurale. Berg og Lysgård (2004) hevder at denne innsynsvinkelen er viktig fordi den forståelsen vi har av det rurale og urbane avgjør hvordan vi handler og erfarer i forhold til dette.

Et annet gjennomgående begrep er mobilitet. Geografisk mobilitet dreier seg enkelt og greit om fysisk forflytning, altså å flytte fra en plass til en annen. Sosial mobilitet, derimot, dreier seg om hvordan sosiale skiller av ulike slag blir holdt vedlike eller endret både internt i en generasjon, men også fra en generasjon til en annen. Det dreier seg også om hvordan det enkelte individ erfarer og forholder seg til disse skillene, og hva som fremmer og hemmer mobilitet. Dette bygger på en forestilling om at sosiale posisjoner, både når det

gjelder yrke, utdanning eller økonomiske posisjoner, lar seg ordne hierarkisk. Man må anta at noen yrker har høyere prestisje enn andre og at noen utdanninger gir mer status enn andre. Innenfor sosiologi har analyser av mobilitet stått sentralt i studier av for eksempel klasser, eliter og utdanningssystemet (Hjellebrekke og Korsnes 2006).

I tillegg til å støtte meg på tidligere mobilitetsforskning vil jeg også bruke to ulike teoretiske perspektiver for å se på kvinnenenes fortolkning av by og bygd. Fortolkningene av urbanitet og ruralitet vil bli diskutert ut i fra et sosialkonstruktivistisk perspektiv, sett i lys av Bourdieus praksisteori og refleksiv modernitetsteori. Disse perspektivene har noe ulikt syn og fokus på aktør og struktur. Slik sett vil disse perspektivene komplementere hverandre på en god måte og legge grunnlaget for en mer nyansert og dyperegående forståelse av studiens tema. Bourdieus perspektiv vil egne seg godt til å se på kvinnenenes valg av utdanning og valg av bosted. Den kan kanskje også gi en større forståelse av motsetningene mellom bygd og by. Refleksiv modernitetsteori vil bli brukt for å se på særegenheter ved det moderne, flytende samfunnet vi lever i og de kravene som stilles til velfungerende samfunnsborgere i dag. Fokuset vil spesielt ligge på reflekterte valg rundt det å skape sitt eget liv og livsprosjekt. Ved å benytte meg av begge perspektivene får jeg frem mobilitet sett i lys av både kultur og identitetsutvikling, men også strukturer i arbeidslivet, familie og utdanning. Valg rundt mobilitet og konstruksjon av bygda vil i så måte være preget av både verdier og forestillinger om sitt eget livsprosjekt, men også som et resultat av underliggende strukturer i samfunnet. Dette utgangspunktet danner grunnlaget for en interessant analyse.

1.3 Oppgavens disposisjon

Oppgaven er delt opp i seks ulike kapitler. Introduksjonskapitlet er det første. I det følgende kapitlet vil jeg gjøre rede for de to ulike teoretiske perspektivene som nevnt ovenfor samt presentere den viktigste forskning som er gjort på dette området. I kapittel tre redegjøres det for valg av metode, datamaterialet og refleksjoner rundt dette samt drøfting av datamaterialets kvalitet. Det fjerde kapitlet er selve analysen av temaet, og denne er delt i tre undertemaer. Her vil alle temaene gjennomgå utførlig og diskuteres med utgangspunkt i de teoretiske perspektivene og tidligere forskning. Kapittel fem er et ledd i den utvidede diskusjonen av temaet. Til sist er det kapittel seks som oppsummerer og

konkluderer i forhold til studiens problemstilling, samt kommer med forslag til videre forskning rundt temaet.

2.0 Teoretisk og empirisk forankring

I dette kapitlet skal det redegjøres for teoretisk og empirisk forankring for denne studien. Jeg ønsker å støtte meg på sosiologisk teori med hovedvekt på de to sosiologiske teoretikerne Pierre Bourdieu (1995) og Anthony Giddens (1990), samt med noe vekt på Beck og Bauman. Kapitlet vil bli delt opp i underkapitler hvor jeg først tar for meg Bourdieus praksisteori og deretter Giddens' refleksive modernitetsteori. Deretter blir tidligere aktuell forskning for studiens tema presentert. Dette kapitlet danner slik bakgrunnen for det som senere belyses i analysekapitlet.

Det er gjort relativt mye forskning på unge kvinners følelser og tanker rundt bygda. Mye av den tidligere forskningen har tatt for seg spesielt utflytternes forståelse og fortolkning av bygdelivet og deres tidligere lokalmiljø. Denne forskningen har også i all hovedsak tatt for seg fortolkningene av bygdelivet gjennom de to ulike teoriene som Bourdieu og Giddens representerer, en praksisteori og en refleksiv modernitetsteori. Disse teoriene har ulik vekt på aktør og struktur. Der Bourdieus teori har fokus på struktur og praksis, har Giddens' modernitetsteori et større fokus på aktør. Ved å støtte meg på disse teoriene vil studien få med hele spekteret og en mer nyansert forståelse av høyt utdannede kvinnelige tilbakeflyttere. Som nevnt i introduksjonskapitlet tar denne studien utgangspunkt i at bygda eller det rurale er en sosiokulturell konstruksjon. Dette innebærer at det er forestillinger og myter om det rurale som er det vesentlige og ikke for eksempel næringslivet eller befolkningsstørrelsen (Berg og Lysgård 2004)

2.1 Teoretiske perspektiver

2.1.1 Kapital

Pierre Bourdieu var en fransk sosiolog som i dag er mest kjent for sine teorier om *habitus* og *kulturell kapital*. Denne kapitalen var med og bestemte hvem som ble inkludert og ekskludert fra sosiale lag og relasjoner. Han hevdet blant annet at eliten, eller overklassen, bruker kulturelle symboler for å signalisere sosial tilhørighet fremfor en egentlig bestemt smak eller preferanse (Wilken 2008). Han skiller mellom økonomisk, kulturell, sosial og symbolsk kapital. Kapital kan defineres som det mennesker innenfor et felt, en gruppe eller en kultur oppfatter og anser som verdifullt. Hvor mye økonomisk kapital en har avhenger

av tilgangen på materielle ressurser. Hvor mye sosial kapital en har avhenger av ens sosiale nettverk, både slektskapsrelasjoner og andre kontakter. Kulturell kapital er de kulturelle ressursene som anses som verdifulle i et samfunn, spesielt blant høytstående grupper. Høy grad av kulturell kapital fører med seg status for innehaveren av den, og definerer på den måten ens sosiale posisjon. Eksempler på slik kulturell kapital kan være utdanning og språk (Bourdieu 1997).

Symbolsk kapital kan sies å være en samlebetegnelse for alle formene for kapital, fordi alle formene for kapital (økonomisk, sosial og kulturell) kan fungere som symbolsk. Dette skjer kun hvis den gjenkjennes og aksepteres på en måte som gir den verdi. Den symbolske kapitalen eksisterer gjennom at andre mennesker gir anerkjennelse og tillitt, og finnes i makten til å anerkjenne egenskaper og ressurser som verdifulle for andre. Symbolsk kapital oppstår med andre ord i relasjon til andre mennesker (Bourdieu 1999).

En kan dermed anta at tilbakeflytterne med høyere utdanning vil inneha en annen kapital enn bygdejentene uten utdanning.

2.1.2 Habitus

Bourdieu var opptatt av underliggende strukturer i samfunnet som legger sterke føringer for de valgene som enhver sosial aktør tar i livet. Disse valgene kalte han for *standpunkter*. Disse standpunktene blir tatt basert på ens egen sosiale bakgrunn (Bourdieu 1995). Dette innebærer at unge kvinners individuelle mobilitet kan studeres og forklares ut i fra de egenskapene som ligger i ens sosiale bakgrunn. Valg av bosted kan i så måte sees som et valg som ikke er tatt direkte av den sosiale aktøren, men som ligger der i de underliggende strukturene og at en slik sett følger en sti som allerede er tråkket opp for en.

Pierre Bourdieu (1995) hevder alle mennesker er ulikt disponert for ulike kvaliteter og særpreg. Dette kaller han *habitus*, og blir bestemt ut fra ens sosiale bakgrunn og historie slik at den er sosialt reproduisert gjennom generasjoner. Habitusen er på den måten medvirkende både til endring og reproduksjon i samfunnet. Habitus er et sett med handlingsdisposisjoner som er formet av ens personlige erfaringer. Hvert menneske har derfor ulikt grunnlag for forskjellige habituser, og derfor forskjellige måter å gjøre og

forstå ting på. Dette må ikke forveksles med personlige egenskaper ved individet, men snarere ses på som egenskaper man har som resultat av den sosiale gruppen man tilhører.

Denne sosiale gruppen påvirker oss på mange måter. Den livsstilen en fører, ens sosiale stedsans, ens adferd og egenskaper er alle ting som påvirkes av ens tilhørighet til en sosial gruppe og ens sosiale posisjon. Gjennom erfaringer og observasjon av de som er lik deg, lærer man seg hvilke normer som gjelder i enhver gitt situasjon. Ved hjelp av sanksjoner formes habitusen og tydeliggjør hva som er det riktige å gjøre i ulike situasjoner. En blir disposisjonert for å handle på samme måte som de andre i en sosial gruppe. Adferden som er en følge av habitus fremstår som naturlig adferd (Bourdieu 1999). Bourdieu bruker begrepet habitus for å gi en forklaring på de motsetningene som eksisterer mellom enkeltindividet og de sosiale strukturene i samfunnet til enhver tid. I Bourdieus klasseteori er ikke den sosiale strukturen i klassene bare bestemt av økonomiske faktorer, men også av for eksempel utdanningsnivå. Habitusen formes av ens tilhørighet til en sosial klasse og påvirker våre smakspreferanser, vaner og holdninger, og fungerer som bindeledd mellom struktur og aktør (Bourdieu og Passeron 2006).

Gjennom en nogenlunde felles sosial bakgrunn kan det tenkes at tilbakeflytterne og bygdejentene som ble ville ha en tenkt felles rural habitus, og derfor ha mulighet til å ha en del til felles.

Habitus er også tett knyttet opp mot Bourdieus begrep om det sosiale felt. Bourdieu mener samfunnet består av flere ulike sosiale felt, hvor ens habitus utspiller seg innenfor det feltet hvor individet befinner seg. De ulike sosiale feltene har ulike regler, logikk og virkemåte som man må forholde seg til. Det er for eksempel andre koder som gjelder på det kulturelle feltet enn på det økonomiske feltet. Innenfor hvert av feltene er det ulike forestillinger om hva som gir prestisje og status. Hva som er normal praksis innenfor hvert felt avgjøres av en logikk basert på habitus og kapital (Bourdieu 1999).

2.1.3 Klassifisering

Innad i en sosial gruppe eksisterer det en felles habitus, som igjen innebærer en felles forståelse av samfunnet og seg selv i samspill med andre grupper. Dette gjør at en ofte føler en avstand til grupper med en annen felles habitus, man plasserer seg i kontrast til

disse. Dette kaller Bourdieu for *klassifisering*. De forestillingene som vi har er strukturert ut i fra klassifiseringer (Bourdieu 1995). De forskjellige klassifikasjonene og sådan vår egen sosiale bakgrunn bruker vi for å forutsi egenskaper ved en annen sosial aktør. En grupperes ut i fra hvor lik og ulik en er andre. I Bourdieus øyne er det ikke en kamp mellom klassene slik det er i marxistisk teori, men heller klasser basert på ulikheter hva gjelder livsstil, smak og muligheter. Bourdieu snakker derfor ikke om samfunnsklasser, men beskriver det mer som et sosialt rom av forskjeller. Ved at en klassifiserer seg selv ut i fra den dominerende forestillingen, trer en inn i allerede etablerte mønstre og strukturer i samfunnet.

De som befinner seg i samme sosiale rom er mer lik og forstår hverandre bedre enn hva to med ulik sosial bakgrunn ville gjort. Derfor sier Bourdieu (1995) at det blant annet er lite sannsynlig at personer som befinner seg i ulike grupper, eller klasser, vil komme til å gifte seg med hverandre. Det er i det hele tatt lite sannsynlig at disse personene i det hele tatt vil møtes, og om de så møtes så vil de verken like eller forstå hverandre. Ekskludering og inkludering foregår på bakgrunn av en konstruksjon av «de» og «oss». Dette vil vi også se i denne studien, da tilbakeflytterne opplever seg selv som forskjellig fra de uten utdanning.

2.1.4 Mobilitet

Hvis en ser sosial mobilitet i form av høyere utdanning, så innebærer dette som oftest å flytte fra bygd til by. Dermed kan en si at sosial mobilitet også ofte innebærer geografisk mobilitet. Bourdieu (1995) har vært brukt i flere studier av sosial mobilitet, og spesielt har han blitt brukt for å se på sosial mobilitet gjennom utdanning.

Enhver gruppe fordeler seg, ifølge Bourdieu (1995), i det sosiale rommet basert på deres økonomiske og kulturelle kapital. De med høy samlet kapital befinner seg langs den første akse. Dette er for eksempel arbeidsgivere og universitetslærere. Langs den andre akse finner en dem som har en lav samlet kapital, for eksempel ufaglærte arbeidere. Dette kan også sees fra et annet perspektiv, ved at universitetslærere har høyere kulturell enn økonomisk kapital, samtidig som arbeidsgivere har høyere økonomisk enn kulturell kapital. Ens sosiale posisjon kan derfor reflekteres i det sosiale rommet. Denne sosiale

posisjonen er knyttet opp mot at alle grupper eller klasser har sin egen habitus (Bourdieu 1996). Det er indre og relasjonelle kjennetegn eller egenskaper knyttet til en sosial posisjon som gir grunnlag for livsstilvalg. På denne måten differensierer habitus på bakgrunn av ulike klassifikasjonsskjema hva som er bra og dårlig og rett og galt. Vurderingene og fortolkningene vil likevel ikke være de samme. Ulike grupper eller klasser bedømmer ulike ting på ulike måter fordi en har forskjellig perspektiv og måter for hvordan en ser ting på. Mennesket vil hele tiden definere seg etter hvordan det sosiale rommet oppfatter dem. På denne måten reproduseres de ulike sosiale posisjonene gjennom generasjoner ved hjelp av ulik sosialisering og norm- og verdisyn i de ulike gruppene (Bourdieu 1995). En kan for eksempel være tillært å verdsette noen kvaliteter ved et bosted enn andre. Det at tilbakeflytterne velger seg tilbake til hjembygda kan altså være fordi de er lært til at det er der en finner gode og trygge rammer for familieetablering.

Bourdieu ser på utdanningssystemet som en hovedkilde og hovedforvalter av kulturen som anerkjennes som mest betydningsfull i samfunnet. Dette systemet skaper og opprettholder ulikhet innenfor utdanning ved at skolen reproduserer en gjenkjennbar kultur for de barna som kommer fra familier med høytstående sosiale posisjoner. Disse barna har en oppvekst hvor litterær kunnskap har blitt vektlagt, og får dermed en stor fordel fordi det er denne kunnskapen som blir vektlagt og undervist i på skolen. Det er den rådende klassens kultur som blir opprettholdt gjennom formidling av deres tankesett om rett og galt og sant og usant.

Han beskriver dette som en slags symbolsk vold ved at maktkulturen blir opprettholdt i skolen fordi vi ser på det som greit slik det fungerer og tar dette for gitt. En naturaliserer maktstrukturene i samfunnet, sier Bourdieu. Innenfor alle sosiale felt eksisterer det Bourdieu (1996) kaller *doxa*. Doxa kan forstås som etablerte sannheter som deltakerne i feltet tar som gitt, eller har naturalisert. Doxa kan for eksempel komme til syne gjennom forestillinger og verdier knyttet til høyere utdanning. Dette ser en seg på en måte blind på med tanke på at en preges av ens habitus, men ifølge Bourdieu er habitus stadig i endring slik at det skal være mulig å avdekke disse forholdene. Habitus vil alltid være påvirket av egne erfaringer, nye impulser og endringer i samfunnet (Bourdieu og Passeron 2006).

2.1.5 Refleksiv modernitet

I det moderne samfunnet eksisterer det en høyere grad av sosial mobilitet enn hva det var i det mer tradisjonelle samfunnet. Hansen og Mastekaasa (2005) påpeker at utdanningsvalg i dag er en mer individuell prosess i dag enn før. I det moderne samfunnet trækker en sin egen sti og er mindre påvirket av sosial bakgrunn. Sosiologen Anthony Giddens (1990) har med sitt begrep om *den refleksive moderniteten* gjort en institusjonell analyse av moderniteten. Med modernitet mener Giddens former for organisering av det sosiale liv slik det oppstod i Europa på 1600-tallet. Giddens ser på diskontinuitet som et sentralt kjennetegn på samfunnets utvikling, hvor utviklingen preges av brudd med tradisjonen og endringer som skjer raskt og får store konsekvenser. Moderniteten er derfor kjennetegnet ved å være dynamisk.

Giddens trekker fram tre viktige forhold i denne sammenheng. Det første er at tid og rom separeres, og at geografi ikke lenger er til hinder for relasjoner. Det lokale eller stedet mister betydning som rammebetingelser for folks hverdagsliv, folks utforming av livsløp og identitet (Giddens 1990).

Det andre er utviklingen av det Giddens kaller utleiringsmekanismer eller frikoblingsmekanismer - at penger og ekspertsystemer, ting som egentlig kun har symbolsk verdi, gis global gyldighet. Dette gjør at det er mulig å rekombinere sosiale relasjoner på nye måter ved at sosiale aktiviteter kan koordineres gjennom store nasjonale eller internasjonale organisasjoner eller bedrifter.

Det tredje forholdet er den refleksive kunnskapsbyggingen, hvor den stadige produksjonen av ny kunnskap gjør at samfunnet forholder seg på en refleksiv måte til seg selv og får stadige endringer. Samfunnet endrer seg derfor fra å være styrt av byråkratiske kommandoer og disiplin i den enkle moderniteten til å bli et samfunn som blir reproduisert gjennom kunnskapsbaserte og refleksive handlinger i den refleksive moderniteten. Aktørene er altså både kunnskapsrike og refleksive og i besittelse av en praktisk kunnskap som gjør dem i stand til å utføre sosiale praksiser (Giddens 1990).

Moderniteten gir oss altså nye muligheter til å forme våre liv gjennom en økt individualisering. Mennesket stilles overfor mange ulike og konkurrerende valg og handlingsalternativer i ulike situasjoner. Det moderne mennesket har en evne til å vurdere

alternativer opp mot den konkrete situasjonen det befinner seg i, for deretter å velge en løsning. Denne refleksiviteten er ifølge Giddens en form for strukturell tvang, som fører til at individet blir selvrefleksivt. Individet blir tvunget til å reflektere over seg selv og sitt livsløp i det høymoderne samfunnet. Mennesker er dermed ikke låst inn i rutine og bestemte livsløp, men heller i stand til å stille spørsmålsteget og reflektere rundt dette og derfor handle annerledes. Selvidentiteten må gjennom dette selvrefleksive arbeidet vedlikeholdes, og blir et resultat av individets streben etter å skape sin egen sosiale posisjon. Det er derfor ikke noe som oppstår som følge av individets sosiale bakgrunn og posisjon i samfunnet. Identitet er på denne måten et produkt som skapes av individet selv. Den økte individualiseringen på det institusjonelle nivået kan føre med seg at unge velger sin fremtid uten å være preget av en sosial struktur, men på den andre siden kan en også snakke om at det er en økning i antall sosiale roller. De ulike institusjonene mister sin forbindelse til kollektive identiteter (Giddens 1990). I senmoderniteten blir identiteten mer komplisert. Gitte og faste identiteter blir motvirket av en økende diversitet i sosiale forhold og kontekster, hvor samme person kan skifte mellom ulike subjektposisjoner avhengig av den sosiale konteksten en inngår i til en hver tid. Tradisjoner blir mindre viktig og en velger livsstil ut i fra konstitueringen av en selvidentitet. Giddens skriver (1996:26)

Modernitet er en post-tradisjonel orden hvor spørsmålet "Hvordan skal jeg leve?" må besvares gjennom dag-til-dag beslutninger om, blant meget adnet, hvordan man skal opføre sig, hvilket tøy man skal tage på, hvad man skal spise.

2.1.6 Flytende modernitet

Den tyske sosiologen Zygmunt Bauman (2002) deler Giddens syn om at det nye samfunnet er preget av individualisering. Han er kjent for sin samtidsdiagnose om *den flytende moderniteten*. Bauman hevder at mennesket i den flytende moderniteten ikke lengre defineres ut i fra ens sosiale posisjon i samfunnet. Individualiseringen innebærer at individet står mer alene i livet, som igjen medfører svekkelse av de sosiale båndene. Individet må i større grad enn før ta egne refleksive valg. I tillegg skifter forholdet mellom individ og samfunn karakter, der hvor den tidligere faste moderniteten bandt individet til samfunnet gjennom arbeidslivets disiplinering og statlig kontroll, har nå forbrukersamfunnet tatt over. Mennesket styres nå av lystprinsipp fremfor av samfunnets

kontroll. Grunnlaget for identitetskonstruksjon skifter også karakter. I den faste moderniteten var identitet forbundet med vaner, rutiner og stabilitet. Den flytende moderniteten kjennetegnes av et omskiftelig arbeidsliv, stadig produksjon av ny kunnskap og et fokus på øyeblikket. Derfor er det ifølge Bauman vanskeligere å konstruere en varig og stabil identitet. Verden er mer andre ord flytende og i stadig endring. Livet blir uforutsigbart og dette kan føre til frykt og ubehag for individet. Verden fremstår som et uendelig hav av muligheter, og problemet blir hvilken identitet en skal velge. Den økende valgfriheten fører til rotløshet hos individet.

Denne trenden er ifølge Bauman vond å vende. Det er lite en kan gjøre for å få en mer forutsigbar fremtid. På grunn av manglende stabilitet i samfunnet, må individet løsrive seg fra tilstanden en er i opptil flere ganger i løpet av sitt liv. Individet er i posisjon til å velge identitet og starte på nytt hvis den de allerede har ikke er «god nok». Det blir et stadig jag etter noe bedre, en trenger ikke ta til takke med noe. Dette påvirker alle i samfunnet uavhengig av sosial bakgrunn slik at en stadig må være i bevegelse og i flyt. Bauman (1991) mener mobilitet er noe positivt, for å henge med i samfunnet må en unngå å bli fastlåst.

Likevel er en ikke helt fri til å skape seg selv, en er fremdeles avhengig av samfunnet som referansepunkt. En må forholde seg til universelle sammenligninger der ingenting er forhåndsgitt, og dette gjør at individets konstruksjon av eget liv hviler på ens egne skuldre. Fallhøyden kan imidlertid være relativt høy. Den flytende moderniteten gir et inntrykk av å inneholde mange muligheter og kombinasjoner når det kommer til å konstruere sitt eget liv. Dette fører til at de ulike kollektivene får et mangelfullt bånd mellom medlemmene sine da det ikke er mulig å binde individer sammen gjennom historie, tradisjon, språk eller utdanning på samme måte som før (Bauman 2000).

2.1.7 Risiko og individualisering

Ifølge Beck (1992) representerer det moderne samfunnet et risikosamfunn hvor nye former for risiko innlemmes og slik bidrar til endring av samfunnsinstitusjoner og individuelle livsbetingelser. Som følge av dette forandres samfunnet til en slik grad at sosiale klasser og utdanningsmønstre får mindre relevans og betydning for våre valg. Beck mener at i stedet

for en standardbiografi får vi nå det som kalles risikobiografi der ingenting er forutsigbart eller kan kontrolleres (Beck 2004). Det moderne samfunnet drives frem av globaliseringen som fører til en større grad av individualisering enn før. Som en følge av globaliseringen er verden i et internasjonalt samspill, heller enn nasjonalt, hvor individet står i større fokus enn det kollektive.

Individet står fritt til å realisere og definere sitt eget livsprosjekt. Mobilitet, utdanning og arbeidsmarked tar utgangspunkt i individet og ikke det kollektive, og det åpnes derfor for nye muligheter. Individene tvinges derfor til hele tiden å ta valg. Sosiale posisjoner i samfunnet er ikke lenger gitt, og individet blir selv nødt til å løse sine identitetsproblemer. Sosial bakgrunn vil ha mindre å si for ens individuelle handlingsvalg. Som en samfunnsmessig plikt og forventning skal en nå leve sitt eget liv med vekt på selvbestemmelse og personlig egenart (Beck og Beck-Gernsheim 2002). Individualiseringen preges av mangel på sosial kontroll, stabile orienteringspunkter og klare forventninger fra omgivelsene. Ifølge Beck (2004) fører dette til endrede familiemønster og et svakere klassebegrep. Beck kaller dette for en institusjonell individualisering, men hevder at de sosiale båndene likevel ikke forvitrer, men at det nå heller er et spørsmål om samfunnsmoral og balansering av individualisme. Beck (1992) mener at sosial mobilitet påvirker utdanningssystemet. Refleksive måter å tilegne seg verden blir mer utbredt jo mer utdanningsnivået i samfunnet stiger. Som konsekvens av dette har utdanning blitt et nødvendighetsgode for å få innpass på arbeidsmarkedet.

2.2 Tidligere mobilitetsforskning

2.2.1 Geni og slaur

Jørgensen (1994) har sett på valg rundt mobilitet ut i fra sosial bakgrunn. Han deler bygdeungdom inn i to ulike grupper, og kaller disse «geni» og «slaur». Jørgensen har sett på hvilken rolle ungdommens erfaring med by spiller inn for valg rundt mobilitet, og finner at ungdom som har lite erfaring med byen har et negativt syn på byen. De knytter forestillinger om narkotika og bråk til bylivet, og har negative tanker om ikke-etniske nordmenn i byen. Disse ungdommene kaller Jørgensen for «slauere». Motsatt har «geniene» gjennom familie og organisert idrett tilegnet seg erfaring med byen og det

urbane og er derfor mer positive til byen. De har jobbet seg opp en kulturell kapital som også er anvendelig i byen og er derfor mer mobil. Han har også sett på forskjeller i kjønnene når det gjelder mobilitet. Han finner at jenter generelt er mer åpne for å flytte fra bygda, og forklarer dette ut i fra familieetablering, utdanning og jobbmuligheter. Å komme seg unna bygdesladder nevnes også som en utslagsgivende faktor for jentene. Jentene søker oftere også den mer moderne og urbane kulturen som en by representerer. På bakgrunn av dette hevder Jørgensen at de guttene som faller under kategorien «slauere» risikerer å ikke tilegne seg den kulturelle kapitalen som kreves for å fungere i urbane strøk. Byen blir til noe en ikke ønsker å ha med å gjøre, og de går derfor glipp av verdifull kompetanse om bylivet (Jørgensen 1994).

2.2.2 Den urbane ethos

I urbane strøk finner vi ofte et mangfold av miljøer og mennesker, slik at byen passer inn med ideen om det frie og moderne liv. Det moderne og det urbane blir ofte sett på som to sider av samme sak. De som dermed søker det moderne vil også søke mot det urbane. Det er i byen man finner den riktige kulturelle kapitalen. Bæck (2004) kaller dette for *den urbane ethos*, og assosierer spesielt ungdom som en sosial gruppe til dette. Hun mener at byen har en definisjonsmakt over hva som defineres som «det gode liv», og sier mediene sprer byens «propaganda». Bæck (2004) finner i sin forskning at forestillinger om det urbane og rurale blir brukt som en viktig kilde til legitimering, motivasjon, forståelse og identitet. Spesielt ser hun at rural ungdom devaluerer sin egen hjemplass og at de ønsker å leve et liv i urbane miljøer. Det urbane livet synes, i ungdommens oppfatning, å kunne tilby noe kvalitativt annerledes og bedre enn det rurale livet. Byen har en hegemonisk kulturell status; det Bæck (2004) kaller den urbane ethos.

2.2.3 Rural habitus

I nyere norsk mobilitetsforskning tas dette et steg videre med Rye (2006; 2008). Han har forsket på mobilitet på bygda og tatt i bruk flere av Bourdieus begreper i sin forskning. Spesielt interessant for denne studien er hans begrep om *rural habitus*. I dette begrepet ligger at ens bygdebakgrunn kan være med på å påvirke ens forestillinger om bygda samt

ens valg og muligheter. Ifølge Rye (2006) kan forklaringen på bygdeungdommens mobilitet eller immobilitet derfor være at de konstruerer ulike forestillinger om bygda. Rye skiller mellom to ulike forestillinger eller måter å se bygda på, og kaller disse den rurale kjedsomheten og den rurale idyllen. De som er mest tilbøyelige for mobilitet er de som ser den rurale kjedsomheten og derfor flytter inn til byene for å finne mulighetene de føler bygda ikke kan tilby. De som derimot ser den rurale idyllen finner trygghet og nærmiljøet mer attraktivt enn et liv i byen. Disse har derfor større sannsynlighet for å bli på bygda.

Rye (2006) har blant annet studert mobilitet blant bygdeungdom gjennom å skille på de med gård (landbruksungdom) og de uten gård (øvrig bygdeungdom). Landbruksungdommen har odelsrett og tilgang til gårdsbruk, noe som gir en naturlig mulighet til immobilitet, altså å fortsette å bo i hjembygda. Det som imidlertid kommer frem i Ryes studie er at landbruksungdom ofte har lyst til å bli på bygda, fremfor at de føler en plikt til å bli på bygda. De velger bosted ut i fra lyst. Dette forklares ut i fra landbruksungdommens positive forestilling om bygda, at de ser den rurale idyllen fremfor den rurale kjedsomheten. Rye (2006) peker også på at landbruksungdommen har blitt sosialisert og tilegnet seg en kapital som gjør større nytte for seg og er mer kompatibel med bygda enn byen. Unge som er vokst opp på gård er med andre ord mer positive til et liv på bygda enn de som ikke er oppvokst på gård. Landbruksungdommen tilegner seg gjennom sin oppvekst en mer rural livsstil enn de øvrige ungdommene. Valget om å bli eller å forlate bygda blir ut i fra dette dermed ikke et individuelt refleksivt valg, men snarere et valg basert på ens rurale habitus og således sin sosiale bakgrunn.

2.2.4 Ulik konstruering av bygd og by

Haugen og Villa (2008) finner i sine studier at både bygde- og byungdommer konstruerer bygda i kontrast til byen. Bygdeungdommens syn på bygda er ofte ambivalent da det fremkommer klare fordeler og ulemper. Bygdeungdommer omtaler ofte hjemplassen sin ut i fra et bygdeidyllisk perspektiv, og konstruerer byen som farlig og utrygg. Bygda derimot har et trygt, fritt og omsorgsfullt miljø med nærkontakt med naturen. Samtidig beskrives bygda som full av mangler og begrensninger. Lange avstander, manglende underholdning- og shoppingtilbud, manglende offentlig transport og mangel på kulturelt mangfold er noe av det som trekkes fram. Dette settes i sammenheng med ungdommens livsfase. I denne

livsfasen oppleves det å være mindre rom for individualitet og valg på bygda enn i byen. Slik konstrueres bygda som et idyllisk og trygt sted, men også et sted som kan virke hemmende på ens egen utvikling (Haugen og Villa 2008).

Bygda blir også i stor grad knyttet opp mot rykter og sladder. Dette er spesielt noe unge jenter fremhever ved å assosiere bygda med sosial kontroll og overvåkning i større grad enn guttene. De ser dette som begrensende for deres frihet og som en trussel for den enkeltes rykte. Dette må en gjerne se i sammenheng med at ungdommene er i en livsfase hvor de skal utvikle og skape sin egen identitet. Det oppleves derfor ikke som like lett å være individualistisk på bygda som i byen, noe som kan være en forklarende årsak til at bygda fremstår som mindre attraktiv for unge jenter og at de ofte flytter fra bygdene til fordel for urbane strøk (Haugen og Villa 2008).

Wiborg er en annen forsker som har skrevet om bygdejenters ambivalente forhold til bygda. Mange føler at de blir dratt hjem, men at de samtidig vil vekk. De fleste har flere positive tanker om sitt hjemsted, men reiser ut for å ikke gro fast og stagnere, og for å kunne velge annerledes. Det er i størst grad selve valget om å ta høyere utdanning som gjør at jentene flytter. Wiborg (2003) har også sett på hvordan det er for disse jentene å komme tilbake til hjembygda etter å ha reist ut og studert, og hvordan de opplever samhandlinga mellom dem selv og jentene som aldri dro derifra. Trenden er at de jentene som velger å flytte gjør det for å ta høyere utdanning, noe som skaper en distanse fra livet på bygda og de som blir igjen på bygda uten utdanning. Slik sett fører kombinasjonen av flytting fra bygda og høyere utdanning til både geografisk og sosial mobilitet (Wiborg 2001; 2003).

2.2.5 Utdanning = enveisbillett ut av distriktene?

Wiborg har også tatt for seg bygdejenters valg av utdanning og hvilke konsekvenser det får for senere bosetting i distriktene. På starten av 1990-tallet skrev hun spesielt to rapporter som er aktuelle for tematikken i denne studien. Wiborg (1990) setter kvinneflukten fra bygdene i sammenheng med den sterke utdanningsatsingen og mangelen på muligheter på arbeidsmarkedet på hjemstedet. Hun viser også hvordan jenters utdanningsvalg henger sammen med den livssituasjonen de er i for øvrig. Hun setter også valg av utdanning i

sammenheng med valg av livsstil (1991). Hun har blant annet tatt for seg kvinners levekår i distriktene, nye kvinneroller i bygdene og også her sett på hvorvidt et valg av utdanning innebærer valg av livsstil.

2.2.6 Rural idyll og rural kjedsomhet

I grove trekk finnes det to måter å konstruere bygda på. Bygda kan ofte bli assosiert med det idylliske og positive bygdelivet, hvor mennesker lever fredfullt blant vakker norsk natur. Bygda representerer det gode liv med trygge rammer og gode oppvekstvilkår. Denne forestillingen av bygda refereres ofte til som den rurale idyll (Haugen og Villa 2008). Det vi kaller motstrømsflytting, altså fenomenet hvor byfolk flytter til bygdene, blir ofte forklart ut i fra en slik forståelse av bygda. Noen søker seg til bygdene for å få en annen livskvalitet og andre verdier i livet sitt (Lønning 2000). Motsatt har vi forestillinga om bygda som et kjedelig og tradisjonsbundet sted, hvor alt er gammeldags og bakstrebersk – den rurale kjedsomhet. Her fokuserer en på problemene mange bygder opplever. Problemene forklares ut fra fraflytting, forgubbing, lite arbeidsplasser og få valgmuligheter (Haugen og Villa 2008). Når det gjelder konstruksjoner av byen er det også her en tvetydighet, slik som i konstruksjoner av bygda. På den ene siden representerer byen modernitet, muligheter og spenning. Det er hit en drar for å få noe ut av livet. På den andre siden assosieres byen med bråk, kriminalitet og utrygghet (Berg og Lysgård 2004).

En annen sentral bidragsyter innenfor dette feltet er Grimsrud. Hun har i sin forskning blant annet hatt fokus på hvorvidt en antatt maskulin dominans i bygdene har virket inn på kvinners bostedsvalg. Hun har også sett på hvordan «bygdedyret» på bygda holder mange jenter fra å flytte tilbake til hjembygda. Grimsrud (2000) gjengir en god beskrivelse av bygdedyret:

(...) ei vaktbikkje - snill og trufast for dei som er konforme og skikkar seg vel, men det bjeffar mot innflyttere og glefsar etter dei innafor som skil seg ut. Bygdedyret er kontrollerande og begrensende, og det har eit langsint minne. Det er konstant på jakt etter avvikarar. (Hompland gjengitt i Grimsrud 2000:33)

Grimsrud viser at en forklaring som er viet mye oppmerksomhet i utenlandsk mobiltetsforskning ikke er godt egnet for å forstå norske flyttemønstre. Den rurale idyllen,

altså den romantiske forestillingen om det gode liv på landet, er mindre gjeldende i Norge. I stedet er det norske flyttemønsteret preget av sentralisering, og folk flest oppgir familieforhold og jobbsituasjon som de viktigste grunnene til urban-rural-mobilitet (Grimsrud 2012).

3.0 Metode

I dette kapitlet skal det redegjøres for valg av metode, refleksjoner rundt forskerrollen og datamaterialets kvalitet. Problemstillingen som skal belyses er: *Hvordan posisjonerer høyt utdannede kvinnelige tilbakeflyttere seg til bygda?* Dette gjøres ved bruk av kvalitativ forskningsmetode. Kvalitativ forskningsmetode er en systematisk måte å undersøke årsaker bak hendelser, meninger bak handlinger, samhandling mellom mennesker og ulike strukturers betydning for individers og grupperes meninger og handlinger (Halvorsen 2002). Et av de viktigste budene når en velger metode for forskning er at metodevalget må reflektere det en faktisk ønsker å finne ut. I kvalitativ metode er det stor vekt på forståelse og en nærhet til de en forsker på. Forskere bruker kvalitative metoder når de ønsker å identifisere hvordan det sosiale skapes ved handling, interaksjon og meningsdanning. Dette gjør de fordi disse forventes å være relevante for å forstå de strukturelle egenskapene ved samfunnet (Tjora 2011). Et viktig poeng med den kvalitative forskningen er ikke at den skal forklare virkeligheten, men at den søker en forståelse av virkeligheten slik informantene forstår seg selv og sin livssituasjon (Thaagard 2006).

På bakgrunn av dette anså jeg kvalitative forskningsintervju for å være den beste måten å angripe min problemstilling på. Dette gjorde jeg av flere grunner. For det første var jeg interessert i informantenes meningsdannelser og opplevelse av seg selv i samspill med andre. Gjennom personlig å prate med informantene fikk jeg best mulig kunnskap om informantenes tanker, følelser, forståelse og virkelighetsoppfatning. Ansikt-til-ansikt kommunikasjon egner seg best når en ønsker å skape fortrolighet og personlig kontakt med informantene. Gjennom for eksempel intervju tatt over internett eller telefon vil en miste verdifull informasjon fordi en ikke kan se og tolke informantens kroppsspråk i løpet av intervjuet (Thaagard 2006). Det andre aspektet ved mitt metodevalg er at informantene mine var en relativt sjelden vare, det finnes rett og slett få av dem. Unge kvinner drar fra hjembygdene til mer urbane strøk, og få av dem returnerer til hjembygda. Det er forsket relativt mye på hvorfor unge kvinner forlater sine hjembygder, og hvordan dette er et stadig økende samfunnsproblem (se for eksempel Wiborg 2001; 2003, Heggen 2002 og Skålnes 2001). Det ville vært vanskelig og meget tidskrevende å skulle få nok informanter til å tilegne meg en breddekunnskap om emnet slik kvantitativ metode krever. Til sist hadde jeg ikke en bestemt teoretisk hypotese som jeg tok utgangspunkt i før intervjuene,

men jeg ønsket heller å tolke de aktuelle teoretiske perspektivene parallelt med datainnsamlingen slik at jeg hadde en såkalt induktiv tilnærming til problemstillingen (Ryen 2002).

3.1 Redegjørelse for utvalg og intervjuguide

Alle informantene er oppvokst og bor i samme kommune i dag. Kommunen er en kystkommune i Midt-Norge. Landskapet er preget av fjorder med flere mellomliggende halvøyer og øyer, men også daler, elver og fjell. En stor del av befolkningen bor i tettstedene ved kommunesentret. Kommunens næringsliv bærer preg av store entreprenørbedrifter med oppdrag både i og utenfor kommunen, samt landbruk, skogbruk, fiskeri og tjenester. Det er reisetid på rundt 1,5 – 2 time til Trondheim fra kommunesentrumet. Det er også bussforbindelse til Trondheim som går to ganger daglig.

3.1.1 Utvalg

Informantene måtte i henhold til studiens tema være relativt unge kvinner med minimum 3 år med høyere utdanning. De måtte også være oppvokst i samme kommune og ha tatt et valg om å bosette seg der etter endt utdanning. Valg av informanter kan derfor sies å være tatt på bakgrunn av et strategisk utvalg hvor alle informantene hadde de egenskapene som krevdes for å kunne delta i studien (Thagaard 2006). Jeg satte først en øvre aldersgrense på 30 år, men økte til 35 år da det viste seg å være vanskelig å få tak i informanter som passet til mine kriterier. En mulig tolkning kan være at vi etablerer oss stadig senere i dag og at folk derfor venter stadig lengre med å flytte hjem. En annen tolkning kan være at det rett og slett er få kvinner som flytter til hjembygda etter endt utdanning, og at det derfor var vanskelig å få tak i dem.

For å få tak i informanter til studien sendte jeg først ut e-post til diverse ansatte i en kommune i Sør-Trøndelag. Der spurte jeg om de visste om noen som kunne passe som informanter til min masteroppgave. Jeg fikk respons ganske kjapt, men mailen min ble kun videresendt, og det hele rant ut i sand uten at noen meldte seg som informanter. Jeg prøvde derfor en annen strategi som fungerte mye bedre. Jeg spurte noen av mine kolleger på

skolen jeg jobber på om de visste av noen som kunne være informanter i den samme kommunen. Flere lærere der har jobbet der i mange år og hadde derfor god kjennskap til aktuelle kandidater. På denne måten kom det opp en del navn som ble kontaktet via e-post og SMS. Jeg oppga at jeg hadde fått deres navn av kolleger og informerte kort og uformelt om mitt prosjekt og lurte på om dette var noe de ønsket å delta på. De jeg sendte e-post til la jeg også ved den mer formelle prosjektbeskrivelsen, og til de jeg sendte SMS ba jeg om å få tilsendt e-postadresse slik at jeg kunne sende den til dem også. En del sa nei, andre svarte ikke, men jeg satt til slutt igjen med fire informanter. Etter at jeg hadde fullført de fire intervjuene konkluderte jeg med at det ikke var nødvendig å lete etter flere informanter da de jeg allerede hadde snakket med ga mye av den samme informasjonen. Konsekvensene at dette blir diskutert nærmere i avsnittet om overførbarhet (avsnitt 3.4.3).

Det var fire kvinner, hvorav to var i midten av 20-årene og to i midten av 30-årene. Av disse var to av de gift og to av dem har samboere. Alle viste seg å være i et forhold med menn fra samme oppvekstkommune som dem selv. Tre av dem hadde også barn. To av dem hadde 3-årig høyere utdanning, mens de to andre hadde henholdsvis 5 og 6-årig utdanning. Tre av informantene hadde også det vi kan kalle typiske velferdsstatsjobber, det vil si at de arbeider på statlige eller kommunale institusjoner som er en del av velferdstilbudet i Norge. Den siste jobbet innen privat næringsliv. For å sikre informantenes anonymitet har de fått fiktive navn. Navnene ble gitt ut i fra bokstavene A til D, og jeg valgte det første navnet jeg kom på med hver bokstav. Det er ikke tatt hensyn til typiske «bynavn» eller «bygdenavn». Navnene er gitt alfabetisk etter hvilken rekkefølge intervjuene ble gjort.

3.1.2 Informantene

På grunn av mitt ønske om å gå i dybden på alle informantene lager jeg her en grundig informasjonsoversikt over dem. Dette er informasjon som er høyst relevant for studiens tematikk.

Amanda

Amanda er den yngste av informantene med sine 26 år. Hun har mye familie i hjembygda, både foreldre, besteforeldre, onkler og tanter. Hun gikk allmennfaglig retning på

videregående og har tatt en 6-årig utdanning, med lærerhøyskole og to år hvor hun har spesialisert seg på fagdidaktikk. Hun jobber til daglig som allmennfaglærer. Hennes foreldre har yrkesfaglig utdanning fra videregående. Kjæresten hennes er fra samme bygd og tar også lærerutdanning. Han er ukependler mellom byen og hjembygda. Amanda har ingen barn, men sier selv at hun føler seg klar for å etablere seg nå.

Beate

Beate er 27 år og gift med en mann fra samme bygd som henne. De har sammen to barn og de har kjøpt seg hus i hjembygda. Beate har også mye familie der, både foreldre, svigerforeldre og besteforeldre. Hun gikk allmennfaglig retning på videregående. Hun er utdannet samfunnsøkonom og jobber til daglig med næringsutvikling i hjembygda. Hennes mann har også høyskoleutdanning. Faren til Beate er høyt utdannet, mens moren har høyskoleutdanning som ikke er fullført pga. jobbtillbud. Hun har i ettertid tatt etterutdanning innenfor landbruk. Beate er derfor den informantene med høyest utdannede foreldre.

Cecilie

Cecilie er 35 år og utdannet sykepleier og helsesøster. Hun jobber til daglig som helsesøster. Hun har samboer fra hjembygda. Hun har to barn, og tre "bonusbarn" som hun selv sier. Hennes tidligere samboer var også fra hjembygda. Cecilies foreldre har ingen høyere utdanning. Hun gikk allmennfaglig retning på videregående. Hun har mye familie i hjembygda, både foreldre, søsken, tanter, onkler, søskenbarn og besteforeldre.

Dina

Dina er 35 år og er gift med en mann fra hjembygda. Sammen har de tre barn. Dina er utdannet førskolelærer og jobber med det til daglig. Hun tok allmennfaglig retning på videregående. Hennes far har høyere utdanning, men ikke hennes mor. Hun har en del familie i bygda, mor, svigermor og svigersøsken.

På neste side følger en skjematisk forenklet oversikt over informantene.

Tabell 1: Om informantene

	Alder	Sivilstatus	Barn	Utdannelse	Jobb
Amanda	26 år	Kjæreste	Ingen	6-årig pedagogisk utdanning	Lærer
Beate	27 år	Gift	2 barn	3-årig økonomisk utdanning	Samfunnsøkonom
Cecilie	35 år	Samboer	2 barn og 3 «bonusbarn»	5-årig helsefaglig utdanning	Helsesøster
Dina	35 år	Gift	3 barn	3-årig pedagogisk utdanning	Førskolelærer

3.1.3 Intervjuguiden

I intervjuene benyttet jeg meg av en intervjuguide (se vedlegg 1) som jeg hadde laget i forkant av intervjuene. Denne delte jeg grovt sett inn i fire deler. I innledningen stilte jeg typiske bakgrunnsspørsmål som gjaldt alder, sivilstatus, eventuelle barn, utdanning og lignende. Dette var med andre ord enkle spørsmål som alle informantene lett kunne svare på. Med å starte med disse spørsmålene sørget jeg for en lett og beroligende start for eventuelle nervøse informanter (Thagaard 2006). Hvorvidt det var dette som var grunnen eller ikke vet jeg ikke, men jeg opplevde i hvert fall ingen av informantene mine som nervøse under intervjuet. I intervjuguidens andre del spurte jeg om informantenes tanker rundt det at de forlot bygda og den tredje delen omhandlet tilhørighet og motivasjon for å flytte tilbake til hjembygda. Til sist spurte jeg om informantenes relasjoner til andre i hjembygda. Disse temaene dannet grunnlaget for analysen min.

Jeg fulgte den samme intervjuguiden i alle intervjuene, men tilpasset spørsmålene til svarene jeg fikk. Hvis et spørsmål ble besvart i et annet spørsmål kunne jeg spørre om en utdyping eller la det være hvis jeg følte jeg hadde svar nok. Ved behov for presisering eller utdyping stilte jeg også noen oppfølgingsspørsmål underveis i intervjuet. Jeg hadde en delvis strukturert tilnærming hvor intervjuguiden fungerte som en slags temaoversikt som

jeg kunne forholde meg til (Thagaard 2006). Fokuset underveis i intervjuet var å holde flyt og en naturlig tone i samtalen som ikke skulle bli for oppstykket.

3.2 Intervjuene

En intervjusituasjon kan være både naturlig og kunstig i informantens øyne. En naturlig intervjusituasjon vil være en intervjusituasjon hvor en som informant føler seg trygg og komfortabel, for eksempel i sitt eget hjem eller på sin egen arbeidsplass. En kunstig intervjusituasjon vil derimot være et intervju gjennomført på forskerens premisser, for eksempel på forskerens kontor eller lignende (Thagaard 2006).

For å gjøre intervjuene så naturlig som mulig, ble tid og sted bestemt av informantene via e-post eller tekstmelding. Tre av intervjuene ble gjort på informantens egen arbeidsplass, mens det fjerde ble gjort på min arbeidsplass av praktiske årsaker for informanten. På grunn av denne informantens bakgrunn var hun likevel godt kjent på min arbeidsplass, så dette var ikke en fremmed arena for henne. Å møte informantene på deres arbeidsplass ble en fin måte å gjøre intervjuet naturlig på, og skapte en ramme av trygghet allerede fra starten av. I forkant av intervjuene hadde informantene mottatt et informasjonsskriv (se vedlegg 2) som blant annet informerte om at intervjuene ville bli gjennomført ved hjelp av lydopptaker og at intervjuet ville ta fra ca. 45 minutter til en time. Jeg gikk gjennom all nødvendig informasjon og fikk informantens signatur på informasjonsskrivet i starten av hvert intervju. Samtlige intervjuer ble gjennomført på tomannshånd uten nevneverdige forstyrrelser, og varte i alt fra 50 minutter til en time og et kvarter. I det sistnevnte intervjuet hadde vi en liten pause med te og sjokolade mot slutten hvor jeg ikke satte båndopptakeren på pause.

3.3 Metode for analyse

For å få frem fellestrekk, forskjeller og mønstre i analysen har jeg valgt meningsanalyse som metode. Kvale (1996) omtaler blant annet kategorisering av mening som en fremgangsmåte for kvalitativ analyse av meningskonstruksjoner. Dette innebærer at en koder om et forskningsintervju til ulike kategorier hvor en putter inn informasjon eller

utsagn om samme tema. For eksempel plasserte jeg alle utsagn som omhandlet utdanningsvalg i en egen kategori. Dermed fikk jeg oversikt over intervjumaterialet og brukte kategoriene jeg lagde som utgangspunkt for analysen. Alle informantene hadde tydelig dialekt, og for å beholde egenart og mening på best mulig måte valgte jeg også å transkribere og gjengi sitater på dialekten.

3.4 Vurdering av datamaterialets kvalitet

For å kunne vurdere datamaterialets kvalitet må en se på dens troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet. Datamaterialets troverdighet avgjøres ut i fra hvorvidt en kan stole på den informasjonen som er samlet inn. Dette er også knyttet opp mot hvordan en som forsker har samlet inn datamaterialet. Datamaterialets bekreftbarhet dreier seg om studien måler det en faktisk ønsker å måle. Til sist ser en på studiens overførbarhet ved å se hvorvidt datamaterialet kan ha relevans i andre sammenhenger (Thagaard 2006).

3.4.1 Troverdighet

For at forskningen skal være troverdig må den være utført på en slik måte at en kritisk leser skal kunne mene at forskningen er utført på en tillitsvekkende og pålitelig måte. Forholdet mellom forsker og informant blir her et sentralt aspekt. Den posisjonen forskeren har i forhold til informanten er knyttet til forskerens innvirkning på situasjonen som studeres. Derfor må enhver forsker reflektere over sin relasjon til informantene og hvilke konsekvenser dette kan ha i forhold til den informasjonen som informantene velger å gi (Thagaard 2006).

Jeg som forsker var selv nyinnflytta byjente i den bygda mine informanter var oppvokst i. Selv om dette var informasjon jeg ikke oppga direkte til informantene, så kan jeg ikke vite at de ikke var klar over dette på forhånd, da bygda er såpass liten og gjennomsiktig. Dette kan ha ført til at relasjonen mellom meg som forsker og informantene mine var nærere enn ellers. Vi hadde ingen nære personlig relasjon, men antakeligvis noen felles bekjente. Jeg anså det likevel ikke som etisk problematisk da jeg ikke hadde til hensikt å studere særlig sensitiv informasjon som kunne gjøre dette ubehagelig for informanten. Det er vanskelig å

si om noen av informantene lot seg påvirke av min tilknytning til bygda, men mitt inntrykk var heller at dette tjente til min fordel. Vi hadde bygda til felles, til tross for at vår bakgrunn var ganske forskjellig. I tillegg hadde vi alle tatt høyere utdanning, noe som førte til at den sosiale avstanden mellom oss var liten. Dette kan ha styrket deres tillit til meg som forsker, da Thagaard (2006) fremhever at sosial avstand mellom forsker og informant kan føre til at informanten blir skeptisk til det forskeren representerer.

I tillegg til å vurdere relasjonen mellom informant og forsker bør en også vurdere troverdighet i forhold til datainnsamlingsmetode (Thagaard 2006). Troverdighet i forhold til dette styrkes ved at jeg i intervjuene har brukt båndopptaker. Ved hjelp av denne kunne jeg under analysearbeidet gå tilbake til helhetlige transkripsjoner og lydfiler for å sikre direkte gjengivelse av det informantene sa i intervjuene.

3.4.2 Bekreftbarhet

Forskningens bekreftbarhet er myntet på hvorvidt opplysningene som blir gitt av informantene faktisk kan brukes til å svare på forskningens problemstilling. Dette betyr i praksis at jeg har måttet forholde meg til aktuelle teorier og perspektiver og til tidligere forskning som er gjort på samme område. Den viktigste kilden til bekreftbarhet i forskningen er at den har pågått innenfor rammene av faglighet og er forankret i annen relevant forskning (Tjora 2011). Så langt det er mulig mener jeg at mine fortolkninger representerer empirien på en god måte, og at tolkningene i analysen representerer nettopp det jeg er ute etter, å få et innblikk i informantenes opplevelse av bygdelivet som meningsfylt. Jeg har forholdt meg kritisk og nøytral til mitt eget datamateriale, og alle funn er gjort gjennom tolkninger med utgangspunkt i empirien. Sosiologisk teori og tidligere relevant forskning er også blitt benyttet for å støtte opp under analysen. Jeg har hele tiden vært klar på hva jeg skal spørre om og føler jeg har fått gode svar på dette. Nøye gjennomgang av intervjuguiden på forhånd styrker min tro på at informantenes svar handlet om det jeg faktisk var ute etter å studere.

I tillegg handler bekreftbarhet om hvilken posisjon forskeren står i forhold til det miljøet som skal studeres, og om forskerens posisjon kan ha innvirkning på tolkningen av datamaterialet (Thagaard 2006). Det fører med seg ulike utfordringer å studere både i egen

og fremmed eller ukjent kultur. Selv om jeg hadde både kjønn, utdanningsnivå og bygda til felles med informantene, har likevel bygdelivet som sådan vært ganske fjernt fra min egen oppvekst og miljø. Jeg heller derfor mot at jeg studerte en relativt fremmed eller ukjent kultur. Fordelene med dette er at jeg som forsker lett kunne være åpen til det som ble sagt og ikke tolke ting informantene sa basert på mine egne erfaringer. Jeg hadde derfor ingen problemer med å distansere meg fra temaet og være nysgjerrig og åpen for alle ting som ble sagt. Samtidig hadde jeg en styrke i at jeg hadde noe kjennskap til informantenes miljø etter og selv å ha bodd i bygda i et halvt år, slik at jeg på denne måten kunne lage en intervjuguide med relevante spørsmål for temaet.

En annen utfordring en står overfor som forsker er å unngå å overføre egne meninger. Fog (1994) påpeker at både forsker og informant har en historie, noen egenskaper og følelser som kan være med på å påvirke en intervjusituasjon. På den måten kan en intervjusituasjon slik som alle andre situasjoner være preget av hvordan, i dette tilfellet, forsker og informant reagerer på hverandre.

3.4.3 Overførbarhet

Når vi snakker om hvorvidt forskning kan ha relevans i andre sammenhenger, snakker vi i kvalitativ metode om forskningens eller studiens overførbarhet (Thagaard 2006). Kvalitativ forskning legger vekt på det spesielle ved hvert fenomen, og det viktige blir hvorvidt den kunnskapen som produseres i en spesifikk situasjon kan overføres til andre relevante situasjoner og sammenhenger (Kvale og Brinkmann 2009). Denne studien fokuserer på kvinner med høyere utdanning, som i tillegg har tilbrakt tre eller mer år i en større by. Fokuset er spesifikt, men kan likevel settes i sammenheng med annen mobilitetsforskning.

Informantenes erfaring med å bo i by kan ha bidratt til at kvinnene har et meget bevisst syn på forholdet mellom bygd og by, og at valget om å flytte tilbake til hjembygda var godt gjennomtenkt. Slik sett var det informanter som var godt egnet for denne studien da de mest sannsynlig hadde reflektert rundt temaet tidligere. En svakhet ved studien kan være at det er et lite antall informanter og at studien kan tegne et mindre nyansert bilde av bygda.

4.0 Analyse – om å flytte fra bygda og så tilbake igjen

For å belyse kvinners meningskonstruksjon av egen tilbakeflytting etter endt utdanning, er analysen delt opp i tre delkapitler ut i fra de tre undertemaene. Første del vil omhandle valget om å forlate bygda for å ta utdanning fremfor det å skulle bli igjen på bygda uten utdanning. Var det et bevisst valg å ta utdanning? Følte de press fra egen familie? Var det aktuelt å bli igjen i hjembygda? Hva tenker de om de som ble igjen og har de noen kontakt med dem i dag?

Det andre delkapitlet vil dreie seg om informantenes fortolkning av bygd og by og det livet som leves på begge plassene. Hvordan beskriver de bygda? Hvilke forskjeller fremhever de mellom bygd og by?

Til sist vil det dreie seg om valget om å flytte tilbake til hjembygda, satt i sammenheng med informantenes livssituasjon etter endt utdanning.

4.1 Utdanning framfor å bli på bygda

Tidligere forskning viser at søken etter utdanning ofte blir brukt som begrunnelse for rural-urban mobilitet (Haugen og Villa 2003, Wiborg 2001; 2003). I dette kapitlet skal vi få innsikt i kvinnenes tanker og følelser rundt det å forlate bygda etter endt videregående skole. Jeg ønsker i dette kapitlet å få frem hvordan kvinnene selv begrunner at de flyttet bort fra bygda for å ta utdanning. Hvorfor dro de til byen for å ta utdanning fremfor å bli på bygda uten? Var det aktuelt å bli igjen, og hva tenker de om de som ble igjen?

4.1.1 “Det va jo for å ta utdanning”

Utdanning kan sies å være den enkeltfaktoren som har sterkest sentraliserende effekt på flyttemønsteret, altså tendensen til at en stadig økende andel av befolkningen bor og arbeider i en by eller større byregioner. Likevel kan en ikke forklare flyttemønstrene i samme grad som før av kun utdanning (Sørli 2000). Motivene for å flytte og valg av bosted er sammensatte og mange, og de knytter seg ofte til ulike livsfaser. De fleste

ungdommer velger å flytte på seg i den tida de er uetablerte når det gjelder familie, arbeids- og bostedsmarked (Villa 2002).

Utdannelse fremstår som den viktigste forklaringen for rural-urban-mobilitet for informantene. Både Amanda og Beate oppgir flere grunner til at de ønsket seg bort, og disse skal jeg komme inn på senere. Men de mente begge to at den viktigste årsaken til at de dro var at de hadde tatt et valg om at høyere utdanning var noe for dem. Det samme mente Cecilie og Dina, og de fremhevet utdanning som eneste grunn til å flytte og beskriver en veldig rasjonell tankegang i forhold til dette. Hjembygda hadde ikke noe utdanningstilbud de anså som aktuelle og de måtte derfor forlate bygda for en periode. De følte seg begge sikre på at de skulle tilbake etter endt utdanning. Ofte forbindes bygda i ungdomsårene med stagnasjon og tap av frihet (Wiborg 2003), men det synes ikke å gjelde for Cecilie og Dina. Likevel bekrefter de tankegangen mange unge bygdejenter ofte har.

Det va kun fordi at æ hadd itj nå studietilbud her, æ va ferdig med videregående og for å fortsett å ta utdannels så mott æ forlat [hjembygda] for en periode. (...)Men det va aldri at [hjembygda] va en liten plass, og her kunna æ aldri tenkt mæ å bo. (...) Fordi at æ hadd tatt et valg på at æ villa ta ei utdanning, og da va det valget egentlig tatt. Så det va itj nå for mæ å kom mæ unna..
(Cecilie)

Det va jo for å ta utdannels det. Æ hadd itj nå utfartstrang nei..[ler] Nei, det va jo for å ta utdannels og ha nå å stå på, for å si det sånn.
(Dina)

De anerkjenner at tanker om “en liten plass” som en må “komme seg unna” og “utfartstrang” eksisterer hos en del bygdejenter, men avfeier at den gjelder for dem og deres valg om å flytte til byen. Dette synes å være, slik Wiborg (2003) også finner, at det er selve valget om å ta utdanning som i størst grad gjør at Tilbakeflytterne flytter.

Informantene fortalte også at de fleste på deres alder dro fra hjembygda etter videregående skole, spesielt jentene. Dette kan ha bidratt til at både Cecilie og Dina syntes det var helt naturlig at de også skulle gjøre det. Dina uttalte at det bare “lå der”, det at en skulle ta noe mer enn videregående. Her kan vi kjenne igjen noe av tankegangen til Bourdieu (1995). Han omtaler valgene en sosial aktør gjør som standpunkter. Disse standpunktene blir tatt

med utgangspunkt i ens sosiale bakgrunn og sosialisering. At en velger å ta utdanning eller hvor en velger å bo kan dermed forstås som et valg en ikke selv direkte har tatt, men som noe som implisitt "lå der", slik Dina selv sier. De beskriver det dog ikke som et press, men at de selv ikke tenkte på noe annet alternativ. Antakelig tenkte de ikke så mye over dette, men en kan se deres valg om å ta utdanning i sammenheng med at alle andre gjorde det og at det dermed lå en sosial forventning der.

En annen måte å se det på kan være å tenke at sosial bakgrunn vil ha mindre å si for ens individuelle handlingsvalg. Som en samfunnsmessig plikt og forventning skal en nå leve sitt eget liv med vekt på selvbestemmelse og personlig egenart (Beck og Beck-Gernsheim 2002).

En kan si at ungdom som aktører ofte gjør valg basert på hva som virker fornuftig der og da. Det fremstår som mer fornuftig å ta utdanning enn å ikke gjøre det for informantene. Heggen (2002) har i en av sine studier tatt for seg hvorfor unge bygdejenter ofte synes å se høyere utdanning som det beste valget, mens byjentene ikke velger dette i samme aldersfase. Heggen mener valget om utdanning blir tatt fordi det virker fornuftig i øyeblikket. Dette ser vi igjen hos Beate.

Næi, det va egentlig itj nå spørsmål tenke æ. Æ bare tænkt at det må æ ha. (...) Det vart veldig tilfeldig koss utdanning det vart, æ va veldig interessert i økonomi, men det va mer å lukk øyan å pek på et ark og sjå korr fingern landa i forhold te ka æ skull søk da.

(Beate)

Der de andre informantene hadde en klar visjon av hva de ville bli etter endt videregående, var det for Beate viktig å få en høyere utdanning i seg selv. Det føltes riktig der og da, og derfor tok hun valget om å ta høyere utdanning. Verdien av å ha en utdanning fremsto for henne så viktig at det ikke var mulig å unnvære. For informantene fremsto det ikke som et alternativ å bli igjen på bygda, og de følte at de ikke hadde noe annet valg enn å forlate bygda.

Næi, æ hadd itj nå valg. Fordi at æ hadd tatt et valg på at æ villa ta ei utdanning, og da va det valget egentlig tatt.

(Cecilie)

Æ har aldri, æ har aldri tenkt på det som, aldri tenkt på det som nå alternativ å ikke ta høgar utdannels...Bestendig vorre.. Næi, det trur itj æ, men æ har itj følt nå press eller nå sånn, at æ burd gjørra det nei, men alder sjøl tenkt på nå anna alternativ kanskje.

(Dina)

Dermed ser en det paradoksale med moderniteten. En har uendelig med valgmuligheter, men samtidig mener mine informanter at de ikke hadde noe valg. En kan tenke seg at de føler seg presset til utdanning fordi det er et krav samfunnet legger til rette for. Et viktig punkt i individualiseringen er at en som individ må være selvrådig. Som ung i dag stilles en fri til å kunne ta individuelle handlingsvalg, men det er også et krav om at en må velge (Beck og Beck-Gernsheim 2002). Moderniteten setter mobilitet, selvrealisering og refleksiv utvikling høyt (Bauman 2000, Giddens 1990). Som individ må en kontinuerlig tenke over hva en vil og hva en mener. Hvis en skal henge med på utviklingen i dagens samfunn krever det at en stadig tar stilling til alle handlingsmønstre før en tar et valg (Giddens 1990).

Selve oppbruddet med hjembygda beskrives som fullstendig udramatisk og trivielt av informantene, antakelig også fordi "alle gjorde det". Bourdieu (2000) ville sagt at den sosiale virkeligheten er så inkorporert i kroppen at den fremstår som naturalisert og tatt for gitt. For informantene virker det som at det å flytte fra hjembygda ser ut til å være noe som ses på som en naturlig og tilhørende del av samfunnet vi lever i (Wiborg 1991;2003). Ingen av informantene synes det var noen stor overgang å flytte til byen. De følte alle at de behersket bylivet og den nye hverdagen på en grei måte. Dessuten var de ofte hjemme i helgene. Dina forteller at hun var hjemme hver helg, da hun hadde kjæreste som bodde i hjembygda under hele studietiden. Flere av dem spilte også på hjembygdas håndballag samtidig som de bodde i byen. Dette kan settes i sammenheng med moderniteten som i utgangspunktet ikke skiller mellom bygd og by. Giddens (1990) ser større muligheter for menneskelig kommunikasjon. Han ser verden som åpen, og at en ved hjelp av nye kommunikasjonsmuligheter kan ha kontakt med sine nære selv om de er langt unna. Dermed kan en tenke seg et verdenssamfunn som er åpent for alle, på tvers av bygd og by (Giddens 1990). Det må likevel trekkes fram at samtlige av informantene studerte i en by

som ligger omtrent to en halv time unna hjembygda. Det kan tenkes at det kunne vært mer dramatisk for informantene å flytte hvis de hadde flyttet lengre unna hjembygda si, og hadde mindre mulighet til å dra tilbake.

4.1.2 Utdanning uavhengig av sosial bakgrunn?

Det norske utdanningssystemet skal i utgangspunktet være uavhengig av faktorer som kjønn, geografi, etnisitet, økonomi og sosiale posisjoner i samfunnet. Likevel finnes det flere studier som finner sammenheng mellom sosial bakgrunn og utdanningsvalg (Hansen og Mastekaasa 2005, Rye 2008). Tendensen er fremdeles sosial ulikhet når det gjelder høyere utdanning. Foreldrenes sosiale posisjon virker som en indirekte faktor for ens utdanningsvalg og status (Hansen og Mastekaasa 2005). Barn med foreldre fra øvre rurale sosiale klasser flytter oftere til urbane områder og tar i større grad høyere utdanning enn de med foreldre fra lavere rurale sosiale klasser (Rye 2008).

Dette samsvarer med Bourdieus forståelse om en innlært habitus som vi sosialiseres inn i av familien. Den sitter dypt i vår personlighet og styrer både preferanser og valg. Vi får en bestemt posisjon i det sosiale rom ut i fra familiens øvrige posisjon. Hvordan vi velger å leve våre liv er dermed ikke et resultat av tilfeldige valg, men en del av vårt handlingsrom basert på vår habitus. Bourdieu mener derfor at det er en sterk sammenheng mellom foreldrenes sosiale posisjon og deres barns valg av utdanning for eksempel (Hansen og Mastekaasa 2005, Bourdieu og Passeron 2006). Tilbakeflytterne i denne studien synes imidlertid å handle utradisjonelt ut i fra dette, da de snarer bryter med sin sosiale bakgrunn enn å følge den. Av de fire så var det kun Beate og Dina som hadde fedre med høyere utdanning. Ingen av informantene hadde mødre med fullført høyere utdanning. Beates mor hadde startet på høyskoleutdanning, men fullførte ikke fordi hun fikk tilbud om jobb. Hun hadde fullført etterutdanningskurs innenfor landbruk. Beate er altså den informanten hvor foreldrene har mest utdanning, og av alle informantene så var det kun hun som satte ord på et følt press fra foreldrenes side angående valget om å ta høyere utdanning. Sånn sett ser vi her en sammenheng mellom foreldrenes utdanningsnivå og følt press hjemmefra. Beate sier

Det e vel sikkert litt med foreldra da, at dæm har det og.. (...) Ja, ei forventning som ikke va sagt. Selvfølgelig ska man det, uten at det va sagt. (...) Så æ trur nok ...

vi kjæm jo fra en familie der alle, både besteforeldran min har vært yrkesaktiv hele tida og.
(Beate)

Amanda sine foreldre hadde begge yrkesfaglige utdannelser. Likevel er det hun som har mest utdannelse av alle mine informanter. For ungdommen innebærer valg av utdannelse ofte at de ønsker å ha bedre forutsetninger på arbeidsmarkedet enn det deres foreldre hadde og det jevnaldrende uten utdannelse har. Det gjelder ikke i første omgang en forbedring i forhold til det Bourdieu refererer til som økonomisk kapital, men snarere kulturell kapital i form av en utdannelse hvor de kan utvikle en kompetanse de selv ser som nyttig for den livsstilen de vil føre (Wiborg 2003). På grunn av modernitetens overflod av valgmuligheter, søker ungdommen i mindre grad mening ved handlingsvalg fra deres foreldres erfaringer (Bauman 2000).

Ja, det e jo rett og slett fordi at du ska ha et yrke, et godt betalt yrke – eller det treng itj å værre godt betalt da. Men et yrke og ei utdannels sånn at folk kainn.. Ja. Rett og slett. Du bli litt sekrar når du har ei utdannels einn når du itj har det.
(Amanda)

Det å ikke ha utdannelse oppleves som usikkert og sannsynligheten for å få seg fast jobb og god økonomi oppleves som større med en utdannelse å støtte seg på. Kravet om høy formell kompetanse fra arbeidsgivere gjør at det blir vanskeligere for unge uten denne kompetansen å komme inn på arbeidsmarkedet. Konsekvensen av å ikke ta utdanning blir at en møter et arbeidsmarked som kan tilby kun deltidsstillinger (Grøgaard 2006). På denne måten blir høyere utdannelse nærmest en forutsetning for å oppnå en god posisjon i arbeidslivet. Mine informanter kan sies å ha valgt typiske trygge velferdsstatsyrker, noe som antakelig ga dem større sjanse til å få arbeid i hjembygda. Jobber innenfor helse, omsorg og utdanning er kompatible med det smale arbeidsmarkedet som en ofte finner på bygda (Wiborg 1990, Heggen 1991).

Det va itj et så bevisst valg at det mott værre en høyere utdanning, men æ starta med å gå gymnas med allmennfag og fainn ut i den tida der at æ villa te sykepleierutdanninga Det va itj et sånt bevisst valg at æ må ta høyere utdanning, men æ villa bli sykepleier og da mott æ det.
(Cecilie)

Cecilie fremhever at det ikke var høyere utdanning i seg selv som var viktig for henne, men at hun ønsket å praktisere et yrke som krevde høyere utdanning og måtte derfor ta utdanning. Hun beskriver imidlertid et arbeidsmarked i hjembygda som fremstår som lite attraktivt uten utdanning.

(...) Så sjer æ det at det e nå ainna i dag å værre 20-25 år og ikke ha utdannels i forhold te å kom inn på arbeidsmarkedet enn det va for 10 år sia. Det e vanskeligar i dag, kravan te sertifiseringa og kravan te at du har et fagbrev å vis, høyskoleeksamen å vis... altså... det e itj like lett å arbeid sæ opp i gradan i dag og start på scratch uten nokka, folk slæppe dæ ofte ikke inn.

(Cecilie)

Derfor presses en på et vis til utdanning, en må ha utdanning for å slippe inn på det lokale arbeidsmarkedet. Heggen og Clausen (2006) mener bygdejenter kan sies å ha noe av den samme motivasjonen for utdanning som minoritetsungdom. De må rett og slett ta utdanning for å slippe å ende opp i ufaglærte jobber i hjembygda. Samtidig kan en tenke seg at valget om å flytte for å ta utdanning er en del av deres selvrealisering og identitetsprosjekt. På mange måter kan en si at valg av utdanning automatisk blir til et valg av livsstil. Livsstil dreier seg om hvordan livet skal leves og hvordan en skal forme sin egen identitet og individualitet og har sammenheng med hvordan individer velger å presentere og skape seg selv. Fordi en i dag har så mange muligheter og alternativer når det gjelder hvordan en skal utforme sitt liv, eksisterer det også en tvang til å gjøre valg. Valg av utdanning kan ses på som et forsøk på å realisere individuelle ønsker og en måte å uttrykke selvstendighet på. Valget vil i stor grad bli tolket som uttrykk for personlige egenskaper og verdier, og ikke som et resultat av strukturelle og sosiale forhold som påvirker eller begrenser valgene i stor grad (Wiborg 2003). Det finnes ingen ferdig lagte livsløp. Dette er et sentral punkt hos Giddens. Selvet skapes gjennom fortellinger, og selvidentiteten har evnen til å holde en bestemt fortelling om seg selv gående (Giddens 1990). Mye tyder på at utdanning for bygdejenter ofte blir sett på som et viktig instrument for å kunne velge den livsstilen de ønsker, og at det blir en måte å bekrefte sin egen identitet på (Heggen 2002, Wiborg 1991). Utviklingen i det høymoderne samfunnet gjør at lokale tradisjonelle rammer er svekket til fordel for globale (Giddens 1990). I stedet for blir det viktig å skape seg en egen livsverden og identitet. Påvirkningen fra skole, media og

ungdomskultur på globalt nivå blir viktigere enn familie, arbeid, kirke og ulike organisasjoner (Heggen 2002). Dette ser vi også ved at Dina sier:

Men det va no liksom sånn. Æ ska itj si at aill gjær det, men de flæste gjær det i aldersgruppa mi ja, har æ inntrykk tå, de fleste reist ut for å få nå meir ja, einn bærre videregående.

(Dina)

Her ser vi hvor viktig sosialt nettverk og ungdommens refleksjon og meningsdanning innenfor et ungdomsmiljø kan være framfor familiebakgrunn i valget av utdanning. Vi vet blant annet at det har vært en sterk vekst i antallet som tar høyere utdanning fra alle sosiale lag, også fra lavere sosiale lag de senere årene. Nærmere 60 prosent av unge jenter (16-18 år) i lavere sosiale lag fra bygd eller mindre tettsted ønsker å ta høyere utdanning (Heggen og Clausen 2006). Dette kan tolkes dit hen at bygdeungdommen i Norge ikke er styrt av de verdiene og normene som gjør seg gjeldende i ungdommens sosiale og kulturelle oppvekstmiljø. Snarere følger de samfunnets utvikling ved å velge høyere utdanning. Vi ser også forskjeller på allmennfagelever og yrkesfagelever. Informantene var av den oppfatning at de fleste som ble igjen på bygda var yrkesfagelever. De fleste i deres egne klasser tok høyere utdanning. Dette samsvarer med forskning som viser at elever på studiespesialisering i større grad søker seg mot byene for høyere utdanning enn de som går yrkesfag. De med yrkesfaglig bakgrunn er oftere positive til å bosette seg i hjembygda (Heggen 1991). Spesielt var det guttene som ble igjen. Flere av informantene begrunnet dette med at det lokale arbeidsmarkedet i hjembygda var mer tilrettelagt for mannsdominerte yrker. Bygda bærer preg av mange entreprenørfirmaer med kompetanse innen bygg, anlegg og elektro, som er dominert av gutter.

4.1.3 Flytte ut = flytte opp?

Inmobilitet, eller det å bli igjen på bygda, blir ofte forbundet med noe negativt, med stagnasjon og resignasjon. Mobilitet ses derimot på som noe positivt og som bidrar til at en henger med på samfunnets utvikling og ens egen refleksive identitetsskapelse (Bauman 2000). Denne tankegangen ser jeg også igjen hos mine informanter.

Æ hadd jo lyst te å kom mæ litt ut og, sjå litt ainna.. (...) Bare det å sjå nå ainna og bo for sæ sjøl og vær litt på ainna plassa. Det va vel og litt av det å bo i kollektiv og alt sånn godt som studielivet føre med sæ. (...) Også trur æ at en utvikle sæ litt og hvis en røre litt på sæ.

(Amanda)

Æ bare trur at man ikke kanskje va trygg nok te å fær ut. At dæm rett og slett itj hadd guts nok te å fær. (...) Hadd æ fått valgt igjen, så hadd æ dratt ut igjen uansett. Æ trur alle treng et miljøskifte, i hvert fall når man e fra et lite sted.

(Beate)

Mobilitet blir sett på som noe positivt og sunt i seg selv. Tankegangen er at en utvikler seg som menneske hvis en rører på seg og blir mer selvstendig enn om en "bare" skulle blitt i den trygge hjembygda si. De som blir igjen har på en måte resignert og har ikke "guts" nok til å ta valget og forlate sine trygge rammer. Beate fremhever også dette med miljøskifte, og mener dette er spesielt viktig når en er vokst opp på en liten plass. Her ser vi igjen tankegangen om at bygda er "for liten" til at en kan utvikle og realisere seg på ønskelig måte. En stagnerer hvis en blir igjen.

Æ tænke det at det e veldig sunt for aill å få kom sæ ut og få lufta sæ litterainne. Få træft nye folk, ut litt itu dæm trygge ramman.. Lær sæ å forhold sæ te ukjente både plassa og folk og.. ja, i det hele tatt... også ta med sæ den livserfaringa te bake igjen trur æ. Æ trur at et liv på landet har my mer å gi dæ hvis du har me dæ den balasten. (...) Det va veldig godt å ha dæm åran i [byen], og det e itj sikkert æ hadd vorre like fornøyd med [hjembygda] i dag hvis æ ikke hadd hatt me mæ dæm åran i [byen]. Så det va veldig gode år og ei positiv erfaring å ha me sæ.

(Cecilie)

En vokser på at en tør å bryte seg ut fra det trygge etablerte mønsteret i hjembygda og søke seg mot det ukjente i byen. Det er sunt å røre på seg og få nye impulser. Byen blir en arena for å få noe mer ut av livet. Å bli på bygda forbindes med å ikke komme seg noen vei. Gjennom utdanningen tilegner en seg en kulturell kapital som de som ikke tar utdanning går glipp av. I tillegg fremhever Cecilie at en får en livserfaring som gir deg en balast som er verdifull både i livet på bygda og i byen. Dina snakker også om dette. Hun snakker om

at en får en annen vinkling på ting, i tillegg til andre opplevelser og erfaringer enn de som blir igjen.

At det e sunt å værre ut en tur, det tru æ nok ja. Sunt å sjå nå ainna enn man har sjett hele oppveksten og sjå koss ting fungere på ainna plassa og. (...) Det e jo uansett om du e ut og studere eller jobbe, det har jo itj nå å sei, du kjæm tebake med litt ainna vinkling på ting kanskje. Får nå ainna opplevsa og erfaringa.

(Dina)

Utdanning er ifølge Bourdieu (1995) en viktig kilde til kulturell kapital. Flere av informantene uttalte at de trodde de hadde gått glipp av "vanvittig mye" hvis de ikke hadde flyttet og tatt utdanning. En taper rett og slett på og ikke komme seg ut, både med tanke på ens personlige refleksive utvikling, men også fordi en blir mindre attraktiv på arbeidsmarkedet og derfor må ta til takke med typiske lavstatus-jobber. Det å for eksempel jobbe i en butikk nevnte flere av informantene som en jobb som de som ikke hadde utdanning ofte endte opp i, og som de selv ikke kunne ha tenkt seg.

Ofte så sjer æ litt og at dæm [uten utdanning] får litt sånn butikkjobba, dæm blir itj nå. Man e jo itj høyt utdanna. Og no kreves det utdanning i mang jobbtiffella, ikke alltid. (...) Æ veit itj, det e nå en har innebygd som gjør at en... det kan jo.. det e itj en jobb æ hadd trivdes med, men og kanskje sånn innerst inn fordi æ sjer på det som den jobben som dæm uten utdanning tar. Æ veit ikke æ, det hørtes litt nedlatende ut. Æ bare fikk litt aha-opplevelse no når vi snakke om det, kanskje det e derfor ja. Æ veit itj.

(Beate)

Når en velger å ikke ta utdanning, så velger en også bort ganske mange muligheter. Utgangspunktet for vår posisjon i det sosiale rom er vår kapitalmengde og kapitalsammensetning. Gjennom relasjonen til andre sosiale posisjoner, så blir alle sosiale posisjonene definert etter avstand, rang og verdi. En ser og posisjonere seg selv i kontrast til grupper en føler seg ulik. En knytter gjerne også en bestemt status til andre grupper (Bourdieu 1995). Beate knytter lave ambisjoner til de uten utdanning. Dette ser vi tydelig i både sitatet over og under dette avsnittet. Hun sier selv at dette er noe hun har "innebygd", altså noe som er en del av hennes habitus. Vi ser her en klar tankegang om et skille mellom "oss", oss med utdanning, og "dem", dem uten utdanning. Beate vil ikke ha butikkjobb fordi hun forbinder den jobben med de uten utdanning. Hun sier også

Huske æ snakka me ei som hadd som største drøm å bli sekretær... og æ bare: sekretær? Må jo sikt høyere! Du må jo bli leder! Det va liksom... kan itj vær fornøyd med næst bæste. Men æ tenke, vi e jo forskjellig, kjære mæ. Verden hadd jo itj gått rundt med bare ledere. Træng nå assistenta og!

(Beate)

Jo høyere stilling en har, jo bedre er det. En må ikke slå seg til ro med det "nest beste". Høyere utdanning fremstår som meget viktig for å være en person av betydning i samfunnet, på tross av at vi "træng nå assistenta og". Denne måten å klassifisere det sosiale rommet på er lettest gjenkjennelig hos Beate, men det kommer også tydelig fram hos de andre informantene. Cecilie sier blant annet:

Næi, før æ flytta hadd æ kun fullført videregående skole, og da følt æ at det va itj nå muligheta for mæ. For ætter gymnaset [videregående skole] hadd æ jo egentlig itj nå utdannels, æ va jo egentlig itj skikka te nå som helst, skoill æ te å sei. Og æ veit at æ itj hadd komme te og slått mæ te ro med og sette i kassen på nå butikk eller nå sånn. Æ villa jobb me folk, på en litt beir måte. Æ trur ikke at yrkeslivet i [hjembygda] for mæ uten utdannels, for mæ personlig, så trur itj æ det hadd gitt mæ dæm utfordringen æ må ha for å trives på jobb.

(Cecilie)

Cecilie anser ikke videregående skole som en legitim utdanning, og sier indirekte at en ikke har en spesielt verdifull kompetanse med bakgrunn i kun videregående skole. Videre ser vi at hun forbinder jobber som ikke krever høyere utdanning med et lavt utfordringsnivå. Det kunne hun selv ikke slått seg til ro med. Igjen ser vi tankegangen om, dog her noe mer indirekte, at de uten utdanning har lave ambisjoner i arbeidslivet. Dina nevner også dette med butikkjobb.

Sjer jo kanskje det at dæm som, og ære være dæm som jobbe i butikk altså, meine itj å sei nå negativt om det, men æ trur nok ofte at det e folk som ikke har vølt og tatt ei retning i forhold te utdannels. Det tru æ nok. (...) Men æ må no vel innrøm at... æ har litt stygg tanke om akkurat derre der, det å jobb på en dagligvarebutikk. Æ syns det e litt ainna å jobb på en klesbutikk for eksempel, på en dagligvarebutikk. Det e nokka man gjær i mellom liksom, hvis du skjønne mæ. Æ kunna aldri tænkt mæ å jobba på dagligvarebutikk te æ hadd vorte pensjonist, da hadd æ krepert (...) Men æ kjenne æ e litt forutinntatt på akkurat det.

(Dina)

Hun forbinder, i likhet med Beate og Cecilie, denne jobben til de uten utdanning. Hun ser ikke på det som en ordentlig jobb, men en jobb en har for en kort periode i gangen eller en gitt livssituasjon. Hun ser imidlertid nødvendigheten av å understreke at hun ikke mener å si noe negativt om dem som jobber i butikk, men innrømmer senere for seg selv at hun er litt forutinntatt på akkurat dette. Dette er nok fordi, som Beate også påpeker, at det fort kan oppleves som en nedlatende holdning overfor dem uten utdanning. Amanda og Cecilie er også redde for å virke nedlatende overfor de som ikke har vært ute og tatt utdanning.

Med mine aua da, så føle æ at dæm har gått glipp av nå. Men æ e litt redd for å sei det å, for at dæm kanskje føle sæ dømt på en måte eller at dæm blir sett ned på for at dæm ikke har vorri ut på en måte.

(Amanda)

(...) Så æ sjer jo itj ned på dæm, men æ vil gjern spark dæm i ræva og!

(Cecilie)

En kan tenke seg disse to gruppene, bygdejenter med utdanning og bygdejenter uten utdanning, langs Bourdieus akse av økonomisk og kulturell kapital (Bourdieu 1995:35). De med utdanning vil besitte en betydelig mengde mer av både økonomisk og kulturell kapital enn de uten utdanning, spesielt etter og ha vært i arbeid i et par år. Det vil derfor være grunnlag for å hevde at avstanden mellom de to gruppene til tider vil oppleves som stor, til tross for en tenkt lik rural bygdebakgrunn. På mange måter kan en si at de med utdanning har gjort et annet livsstilvalg enn de uten. Bourdieu (1995) bruker begrepet *hexis* om ens kroppslige måte å erfare og uttrykke egen opplevd sosial verdi og posisjon på. Gjennom holdninger og gester kan en uttrykke sin posisjon i det sosiale rommet. Ved å flytte og ta utdanning har antakelig informantene endret seg på en annen måte enn om de ville blitt igjen uten utdanning. De kan ha tilegnet seg en mer urban livsstil, andre verdier og tenkemåter om både det urbane og rurale enn de som ble igjen har gjort. Dette ser vi også at informantene selv antyder i sitatene over.

Wiborg (2001; 2003) fant i sine studier at samhandling mellom de som dro og de som ikke dro fra hjembygda ofte oppleves som vanskelig. Dette er fordi de ikke lenger føler de har

noe til felles med hverandre og at samtalen derfor går trådt. Wiborg fant at de med utdanning ofte følte et behov for å underkommunisere egen utdanning, verdier og interesser for og ikke oppleves som nedlatende overfor jentene som ble igjen på bygda og til det livet de lever. Dette har vi også sett at mine informanter til en viss grad har gjort ved å si ting som blant annet “ære være dem”, “mener ikke å si noe negativt”, “ser jo ikke ned på dem, men”. Det ulike verdisynet og den manglende forståelsen for hverandres livsstilvalg kan være en tenkt årsak til den vanskelige samhandlingen mellom gruppene.

Det viser seg at også i min studie samhandler informantene lite med de uten utdanning i hjembygda. De tok alle allmennfag på videregående (i dag studiespesialiserende) og hadde i årene før de flyttet lite kontakt med de som gikk yrkesfag. Det kan tenkes at forskjeller i livsstil og verdier kom til uttrykk allerede i tidlig ungdomsalder og at avstanden opplevdes som stor allerede da. Flere av informantene fortalte at de bestemte seg relativt tidlig for å ta høyere utdanning, og det kan tenkes at de derfor fremsto som mer opptatt av høyere utdanning og mobilitet enn de på yrkesfag. Nesten samtlige fra informantenes årskull på studiespesialisering reiste ut for å ta høyere utdanning. I klassene var det ofte flere jenter enn gutter. Tendensen var, ifølge informantene, at jentene dro oftere ut enn guttene. Dette samsvarer med både Heggens (1996:2002) og Wiborgs (2003) tidligere forskning.

Amanda beskriver at hun har lite venner i hjembygda, hennes sosiale nettverk er for tiden mest i byen. Hun føler hun har ganske forskjellige interesser fra de som ble igjen, spesielt guttene. Hun beskriver det som sporadisk kontakt “*Møte dæm på butikken eller fæst, eller sånne ting. Slår jo av en prat... kjenne dæm jo på en måte, men det e itj nånn æ vælge å færra på besøk te for æ føle itj æ kjenne dæm så godt.*” (Amanda)

Beate forteller også at hun har lite kontakt med de som ikke har utdanning, og at hun tror det har med kjemi å gjøre. Hun legger også vekt på at en må ha like interesser og være i en lik livssituasjon for at samhandlingen skal være god.

Æ håpe itj det e fordi dæm står litt under mæ. Men æ føle at æ vente litt på dæmmers initiativ på en måte. Men ingen av mine nærmeste... æ trur itj det hadd vært naturlig å hatt kontakt uansett, om dæm hadd flytta og komme tebacke eller ikke.. Altså man, for mæ e det å ha felles interessa lik så viktig som utdanning. Det at man heill på me samme ting og unga i samme alder. Det e viktigere enn koss

utdanning man har ja. Det betyr egentlig ingen....Æ trur det har mest med kjemi å gjør æ. Dæm æ kjenne bæst hær e jo alt fra uuddanna te at man har masse erfaring og utdanning og. Næi, så æ tænke itj... Æ trur heller at det e dæm som kjenne på det, dæm som ikke har høyere utdanning.

(Beate)

Cecilie legger vekt på tidligere relasjoner med de med utdanning. Det er de hun har omgått med lengst i livet, og hun mener selv at dette er tilfeldig og ikke et bevisst valg fra hennes side.

Bekjente har æ, men ikke av dæm som e i mitt vænnetttverk, både nærme og litt mer perifert. Dæm flæste har tatt høyskoleutdanning faktisk, så e det nånn som har tatt yrkesfagutdannels Det e i hvert fall ikke nå bevisst. At æ ansjer mæ itj som nå ber enn ainneran sjøl om æ valgt yrkesvei tidlig i mitt liv, og dæm andre itj gjør det. Så føle æ at... men det e kanskje dæm tå vænna min som har tatt utdannels, det e dæm som har følgt mæ lengst i livet mitt, og det e derfor dæm e der ennå i dag. Det e en del som kanskje gikk ut i fra ungdomsskolen som ikke har tatt utdannels, men som æ heller ikke ha træft næssn ikke, for at veien vårres skiltes allerede i niende... Så æ veit itj. Mm... Det e itj et bevisst valg i hvert fall itj.

(Cecilie)

Dina bekrefter også at hun stort sett omgås folk med utdanning. Hun mener også dette er tilfeldig, og peker på at mange av dem er naboene hennes og at det var tilfeldig at de havnet der. Hun fremhever imidlertid at det hun har til felles med de uten utdanning er at de er i fra samme bygd og at de derfor kan snakke om bygda og folkene som er der.

Som vi ser, så tilsier mye at det eksisterer et sosialt skille innad i bygda. Bygda består av mange forskjellige mennesker, med ulike egenskaper og interesser. De forskjellige gruppene vil også ha sin egen habitus, som gjør at samhandling kan være utfordrende på tvers av skillene (Bourdieu 1995). Det føles antakelig mer naturlig å samhandle med de med utdanning fordi de vil ha en mer lik erfaringsbakgrunn og lik livsstil som en selv.

4.2 Konstruksjoner av bygd og by

Vi har tidligere vært inne på at konstruksjonene av både bygd og by er todelt, eller tvetydig. På den ene siden er bygda det trygge og gode stedet hvor en kan leve det gode liv med god livskvalitet omringet av vakker natur, mens byen er stedet for kriminalitet, utrygghet, trafikkaos og bråk. På den andre siden er bygda en kjedelig og traurig plass hvor ingenting skjer og hvor det er mangel på frihet, arbeidsplasser og kollektivtilbud. Det er rett og slett en plass hvor en stagnerer. Her er derimot byen symbolet på modernitet og frihet og plassen for selvrealisering (Berg og Lysgård 2004, Haugen og Villa 2008). Det finnes derfor ikke noe entydig bilde av verken bygd eller by.

I dette kapitlet vil jeg gå nærmere inn på hvordan mine informanter tenker om og konstruerer forestillinger om både bygda og byen. De besitter førstehånds kjennskap til både bygdelivet og bylivet, og det vil derfor være rimelig å anta at de kan konstruere byen på en annen måte enn de som ikke har prøvd seg på bylivet. Hva tenkte de om bygda da de dro? Hva tenker de om byen etter å ha vært der selv?

4.2.1 Bygd og by som motsetninger

Ungdommer som har et ønske om å flytte, eller faktisk har flyttet fra bygda, er ofte negative til bygda. De fokuserer på den rurale kjedsomheten og søker seg til byen på jakt etter et liv som bygda ikke kan tilby (Jørgensen 1994, Fosso 1997). Motsatt vil de som har et positivt syn på bygda være de som ønsker å bli på bygda. Ut i fra dette kan en forvente at informantene hadde et negativt syn på bygda da de dro. Det vil også være rimelig å anta at de etter hvert har blitt mer positiv til bygda etter hvert som ønsket om å flytte hjem oppsto.

Med utgangspunkt i dette fremstår informantene som todelte. I forrige kapittel ble det skrevet at Cecilie og Dina mente de ikke hadde andre grunner enn utdanning for å flytte fra bygda. De flyttet kun fordi det ikke var mulig for dem å ta utdanning og fremdeles bo i hjembygda. Pendling var ikke et alternativ. Amanda og Beate oppga flere grunner til å flytte, blant annet at bygda var for gjennomsiktig og kjedelig. Dette skal vi se nærmere på i neste delkapittel. Sånn sett hadde Cecilie og Dina som ungdommer et syn på det rurale som idyllisk, mens Amanda og Beate heller så den rurale kjedsomheten. I mer voksen alder kan det synes å se ut som de har nærmet seg hverandre mer i synet på det rurale. Bygda blir

ofte også sett på med nasjonalromantiske øyne. Den vakre og varierte naturen i hjembygda er noe flere informanter fremhever som viktig. Amanda sier

Æ like [hjembygda]. Det e trøgt og godt og egentlig mæst fordi at æ har lyst te at ungan min ska væks opp her.

(Amanda)

Selv om Amanda var den eneste informanten uten barn, hadde hun et klart ønske om at hennes fremtidige barn skulle ha en lik oppvekst som henne selv. Dette var ord som også gikk igjen hos informantene. Her ser vi tydelige referanser til den idylliske bygda som blant annet Haugen og Villa (2002:2008) skriver om. Dette er en av de mest velbrukte framstillingene av bygda. Bygda er fredelig, skjermet fra bråk og trafikk, og danner en idyllisk ramme for familieetablering og barns oppvekst (Haugen og Villa 2002).

Æ har et hjem der ungan vårres spring ut, nabolag der ungan, ja... Æ e trygg på at ungan, eller, det e trygt.

(Beate)

Det e jo myttji tryggar tør æ påstå å slæpp ut unga allein i bygda sånn einn i bynære strøk, eller i hvert fall sentrumnære strøk da. My mer tettbygd og my minner plass å utfold sæ på.

(Dina)

Vi ser at bygda oppleves som fredelig og trygg, mens byen oppleves som det motsatte. Det kan tenkes at dette er fordi tilbakeflytterne kommer fra en rural kultur fremfor en urban kultur og at de derfor ikke besitter nok av den riktige kulturelle kapitalen for å tolke og avkode potensielt ukjente og utrygge situasjoner. Når byen konstrueres som forskjellig fra bygda, vil dette i tråd med Bourdieu (1995) innebære at informantene ikke er like godt kjent med byen og de kulturelle og språklige betingelsene som råder der. Hvis de ikke klassifiserer seg med det urbane, vil de heller ikke være en del av det sosiale rommet og ha kjennskap til den urbane habitusens egenskaper (Bourdieu 1995). Derfor vil byen fremstå som ukjent og bygda som trygg. Dette kommer blant annet frem hos Dina, som gir et tydelig inntrykk av at hun ikke klassifiserer seg med en urban livsstil. Hun beskriver også at hun aldri følte seg hjemme i byen, men at hjem bestandig var der hun kom i fra.

Æ har ailler vorre den typen som fær å sætt sæ på kafé, da syns æ det e my triviliar å setta heim te folk. Setta heim te folk å prat liksom (...)Hadd itj på nær det samme behovet som dæm [byfolkene] te å gå på kafé liksom, det va vesstnok det store blant en del.

(Dina)

Nærhet til familie er også noe som fremheves som viktig og typisk bygda, Cecilie beskriver det blant annet som en landlig verdi.

Ellers så e det jo, herre bli jo synsing da, men inntrykket mitt e at på landet eller i [hjembygda] da så e det veldig mange som e i familie med kvarander, i [byen] så e det fleir som bor, men som har familien sin på andre plassa i landet. For mæ da, så bli familieverdien som representere landet sjøl om æ kan godt forstå at nånn ainna mene motsatt. Så det e på en måte det som kanskje for mæ, e det som bli de landlige verdian når æ bruke det begrepet i hvert fall.

(Cecilie)

Mye kan tide på at nærhet til familie er viktig for informantene, da de alle hadde veldig mye familie i hjembygda si. Det er imidlertid kun Cecilie som har beskrevet dette som en verdi en finner spesielt på bygda. De andre har i stedet for snakket mer om familien sin i forhold til at de følte et behov for å ha de i nærheten etter at de selv fikk barn. Generelt sett, så ser en tendensen til at bygda oftere blir forbundet med mer kontakt med slektninger, naboer og mellom generasjoner enn i byen (Haugen og Villa 2002). Dette gjør også at det føles trygt å la barna ferdes noenlunde «fritt rundt hushjørnene». Dina sier

Man har jo naboer i en by og og ungan har jo vænna, men her trur æ da i hvert fall sånn som vi bor på [stedsnavn i hjembygda], så e det jo 6 unga i den klassen. Og vi kjenne alle ungan og alle foreldran. I en by så trur æ nok kanskje at det nære omgangskretsen bli på en måte litt snevrar, at du kjenne ungan, men du trøng itj nødvendigvis å vessta kæm foreldran e... og da vil itj æ syns det ha vorre like trygt å sendt ungan min bort på besøk, i hvert fall ikke hvis dæm ska gå dit og, bare det med trafikk og.

(Dina)

Det at byen er så full av folk gjør også at den oppleves som kaotisk, utrygg og ustabil. Dette ser vi også hos Beck (1992), hvor fokuset flyttes fra meningsdannende fellesskap til

individuell realisering av ens eget liv. En er i byen mer overlatt til seg selv, både på godt og vondt. Beate beskriver det på denne måten:

I [byen] så e det mer at man har nok med sæ sjøl kanskje. Eller sånn, man har itj, man e itj så interessert i. Man har sitt nettverk, man e kanskje itj så interessert i å bli kjent med naboan fordi man e så mang i en by. (...) Også vart det kanskje litt stor overgang da, det at aill visst kæm du va te at.. Æ huske at æ tænkt at, det e jo ingen som savne mæ i dag sånn egentlig, hvis æ kjæm på forelesning eller ikke. På videregående hadd jo folk ringt, korr e du, e du syk? Så det e litt interessant. Æ vart litt vææææl usynlig, eller sånn, men ikke usynlig i mitt nettverk.

(Beate)

En annen dikotomisering av bygd og by er bygda som romslig, og byen som trang. Bygda beskrives som romslig, i den forstand at en kan ha større hus og hage enn hva en har råd til i byen. Dette gir dem også større frihet til å benytte seg av naturen enn de hadde kunnet gjort i byen. Beate sier

Også har man jo råa te stor enebolig her. Vi hadd jo aldri hatt råa... no har vi 280 kvadrat og 3 etasja, garasje og stort uteområde. Vi hadd itj hatt sjans te nå lignende i [byen]. Det største vi bodd på va 90 kvadrat i [byen], no har vi 200 mer. Også får vi dyrka grønnsakshage, i sommer fjor... og jordbæråker ja.. i fjor hadd vi potet.. bare sånne ting. Det syns æ e positivt. Ut og plukk bær.. Næi, æ merke æ trives.

(Beate)

Motsatt beskriver hun byen som kaotisk og trang.

My mer støy hele tida, folk hele tida, folk rundt dæ overalt, lyda... va sjelden æ va allein. Når du gikk i marka så gikk du jo i kø, eller sånn du traff alltid folk. Det va litt my folk te mæ det første året.

(Beate)

4.2.2 Gjennomsiktig bygd – på godt og vondt

Ungdom konstruerer ofte bygda som en kjedelig plass en må komme seg unna for å kunne utvikle seg selv, en blir hengende igjen i fortida om en blir på bygda. Bygdeungdom ser den rurale kjedsomheten heller enn den rurale idyllen. Det oppleves også å være mindre

rom for individuelle valg på bygda enn hva det er i byen (Jørgensen 1994, Haugen og Villa 2003). Dette så jeg også igjen hos informantene. Her opplevde jeg imidlertid et klart skille. Amanda og Beate så som ungdommer i stor grad kun den rurale kjedsomheten. Cecilie og Dina hadde i større grad en konstruksjon av bygda som idyllisk også i ungdomstida. De var imidlertid, som tidligere nevnt, svært klar over at konstruksjoner av bygda som kjedelig og hemmende var rådende.

Beate sier "*Æ va plutselig veldig klar etter videregående. Da va æ dritlei av [hjembygda], syns det va et lite sted og alt va gjennomsiktig her og va klar for et større miljø.*" Vi ser at Beate helt klart opplevde bygda hemmende for egen utvikling i ungdomstida, hun trengte et større miljø for å utvikle seg selv i "riktig" retning. Dette er også i tråd med det vi tidligere har sett med at mobilitet er en verdi som står sterkt i moderniteten (Bauman 2000;2002, Giddens 1990). Det at bygda var gjennomsiktig i ungdomsårene trekkes fram som negativt. Dette kan vi også se igjen hos Amanda.

*Æ hadd jo lyst te å kom mæ litt ut å, sjå litt ainna.. Altså, no e jo itj [nærmeste by] så voldsomt langt unna, men bare det å sjå nå ainna og bo for sæ sjøl og vær litt på ainna plassa.
(Amanda)*

Bygda blir en plass en må komme seg ut fra og løsrive seg fra. Dette ser vi også at er det dominerende synet som blir fremmet blant bygdejenter i den tidligere forskningen (Villa 2002, Wiborg 2001; 2003, Grimsrud 2000). Ved å dra til byen blir en aktive produsenter av egen identitet og muligheter, slik moderniteten stiller krav om (Giddens 1990). Likevel, om dette er en samfunnsdiagnose så burde den være like gjeldene i bygda som i byen. Her syns jeg likevel tendensen ser ut til å være at det er en større ut-orientering fra bygdene, altså at mobilitet er høyere verdsatt hos bygdejenter enn byjenter. Det kan tenkes at det er fordi at bygda i større grad oppleves som hemmende enn byen. I byen er mulighetene flere og det vil for eksempel være mulig å rømme fra tidligere miljø.

Vi ser imidlertid at dette ikke gjelder for alle bygdejenter. Dina kjenner seg ikke igjen i tankegangen om bygda som hemmende. Vi skal senere i studien se at informantene også var delt i sin tilhørighet til bygda, hvor noen følte sterkere tilhørighet enn andre. Dette kan også ses i sammenheng med deres konstruksjon av bygda som idyllisk eller kjedelig i

ungdomstiden. På spørsmål om Dina syntes det som ungdom var en lettelse å forlate bygda, svarer hun:

Næi. Æ har aldri hatt den der, har vært greit å færra te byn en dag eller ei helg, men da e æ godt ferdig med det. Næi, æ har aldri hatt den der behovet for å komme mæ bort eller, altså, selvfølgelig innimellom no, så e det jo godt å færra på feri sant, godt å kom sæ bort en og anna gangen. Men aldri sånn at æ føle mæ knebla på hender og føtter næi.. Næi.. det kan itj æ sei, ikke da heller, for æ har ailler vorri sånn. Næi, hatt sånn utfartstrang eller, næi.

(Dina)

En viktig faktor når det kommer til at bygda ofte oppleves som hemmende og gjennomsluktig er dette med rykter og sladder på bygda, populært kalt "bygdedyret". I Haugen og Villas (2005) materiale oppga 60 prosent av jentene at de opplevde rykter og sladder som begrensende, mot kun 14 prosent av guttene. Jørgensen (1994) fant også at dette var en dominerende årsak til at bygdejenter i stor grad ønsket seg vekk fra bygdene. Informantene var også velkjente med dette bygdefenomenet.

Jo, æ merke jo at fordi det e et lite sted, så har man på en måte en historie... Ja, har man dårlig erfaring med nånn så sitt det i. Det sitt så leng, kan sitt gjennom generasjona!

(Beate)

Sladder kan altså være noe som føles hemmende fordi det er vanskelig når en selv eller ens familie har fått et rykte på seg. Dette kan da bli ved deg i lang tid, og det kan tenkes at en da må dra ut fra bygda for å kunne skape seg en ny identitet der du starter med blanke ark. På den andre siden, kan det også være vanskelig å komme tilbake til bygda med nye impulser fra byen. Beate snakker om janteloven:

Nei, det e jo litt innbarka miljø. Sånn her e det i [hjembygda]. Kanskje e vi litt innadvendt, kanskje har vi klikka. I hvert fall så har æ oppfatta det sånn at det e litt sånn. Og vi gjør ting på den her måten, og vi har alltid gjort det. Man får nye impulsa av å dra litt ut... øhh.. Ja. Litt den derre, æ trur det herske litt sånn jantelov, i hvert fall va det der før, men syns det har endra sæ litt etter at æ har flytta hit. Men før så syns æ at .. ja, lyktes du så vart du på en måte litt .. da fikk du bare hør kritikk tebake kanskje.

(Beate)

Det kan tenkes at Beate har møtt på motstand eller skepsis mot det tankesettet hun hadde med seg tilbake til bygda, at hun ble opplevd som annerledes og som en trussel mot den rådende måten å leve på i hjembygda – hjembygdas doxa (Bourdieu 1996).

Dina refererer til “bygdedyret” når jeg spør henne om sladder og rykter i hjembygda. Hun sier:

Du kan no kall det bygdedyret da, det vil no alltid værre på en sånn liten plass, det e klart det e jo nokka alle sammen e med på å skape og alle sammen kan værre med på å avskaff. (...) Og klart, det bi meir tå det på en liten plass einn i en by, for i en by så e det my stør. Du kjenne itj naboan like godt liksom og du har itj, ja.. Mens her så trur man at man kjenne folk, nånn i hvert fall. Man har jo sine kjente, men så har man jo sine kjente sine kjente, og dæm trur man jo man kjenne og, men det e jo itj alltid man gjær.

(Dina)

Vi ser at sladder kan virke hemmende. Det er kun hos Beate jeg finner at dette i stor grad påvirket hennes valg om mobilitet og høyere utdanning. Hun dro fra hjembygda mye på grunn av at hun var lei av at “*aill kjent mæ når æ va på butikken, lei av at folk veit nesten mer om dæ enn du gjør sjøl*”. Men sladder blir også sett på som en naturlig del av det sosiale rommet på bygda av flere av informantene. Dette kan vi også koble opp med Bourdieus (1996) doxa. Bygdesladder hører på en måte hjemme på små steder, om vi skal forstå Dina rett. Det bare er sånn, og dette må en forholde seg til på bygda. En må bare velge om en vil være aktiv eller passiv deltaker i denne runddans. Forskning viser også at sladder kan øke ens selvrefleksjon og motivere til personlig vekst (Martinescu, Janssen og Nijstad 2014). Vi blir altså i stand til å forholde oss refleksive til vårt eget identitetsprosjekt gjennom sladder, slik som Giddens (1990) mener den refleksive moderniteten krever av oss. Vi vil også bevisst eller ubevisst sammenligne oss med personen eller personene ryktene handler om, og dermed tilpasse oss det sosiale rommet vi ønsker å være del av, slik Bourdieu (1995) også hevder.

Amanda fremhever utfordringene med å jobbe med barn i ei lita gjennomsliktig bygda.

Så hvis æ for eksempel e på [lokal uteplass] en kveld da om sommern også har du tatt kanskje en øl for my, så sitt det en haug med forelder der (...) Det slepp du i

[byen]. Så æ føle at på grunn av det yrket som æ har så må æ ta mæ litt i vare når æ e ut.. Det ha æ kanskje sluppi i [byen] da. Der e itj man like gjenkjennelig.
(Amanda)

Her ser vi et klart eksempel hvor små forhold og sladder kan virke hemmende. Det vil ikke være fullt ut mulig å dyrke sin egen individualitet, hvis en stadig må ta seg "litt i vare" som Amanda sier. Vi skal senere i studien se at Amanda stadig trekkes mot byen der hennes sosiale nettverk i stor grad er, og dette kan tenkes å være en del av forklaringen på dette. Byen kan for Amanda bli brukt som en frisoner hvor hun kan få lov til å være seg selv, og hvor hun kan unnsnippe bygdas sosiale kontroll.

"Alle kjenner alle" er et kjent uttrykk når det gjelder bygda. Ofte oppleves dette som negativt i ungdomsårene, slik vi så at Beate opplevde det. Det viser seg imidlertid at i voksen alder setter en pris på at nabokjerringa følger med.

Det e jo litt komisk at det du så på som en måte ulempe da, ser du på som en fordel no. Det at bygda e gjennomiktig, ser æ på som mor veldig positivt. Skjer det nå med ungen min, så får æ vit det. E ungen min og går utafør nabolaget, så får æ en telefon.
(Beate)

Beate beskriver her en sosial kontroll som gjør at det føles trygt å slippe barna ut i nabolaget. Dette så også Munkejord (2005) i sine studier. Når en blir voksen og selv får barn synes en i større grad at det er positivt at bygda er gjennomiktig. I denne livssituasjonen setter en mer pris på at resten av bygda følger med, og ser på det som en felles omsorg. I det hele tatt ser vi at små forhold synes å skape trygghet for foreldrene, fordi da har en større mulighet til å kjenne ungenes venner og deres foreldre blant annet.

4.2.4 Bygd og by i samspill

Moderniteten skiller ikke mellom bygd og by, og det vil være opp til hver enkelt å benytte seg av de mulighetene som finnes begge plasser (Giddens 1990). Med dette som utgangspunkt kunne det tenkes å være lite eller ingen forskjeller mellom bygd og by i det moderne samfunnet. Bygd og by vil stadig nærme seg hverandre. Dette viser seg å være

noe informantene har reflektert rundt. Cecilie mener blant annet at bygdefolk og byfolk i dag er mer like fordi bygdefolk oftere er i byene i dag enn før. Hun sier

Æ føle at myttji tå dæm verdian på landet e det mang som har i byn og, og omvendt. Men klart at ytterpunktan e veldig forskjellig, det trur æ nok. I fra byungdom te landsbygdungdom da. Men æ trur at vi har tenærma oss kvarainner meir og meir at, no e det sånn, flesteparten av dæm på landet i dag har jo fleir runda te byn i dag enn før, sånn at no e vi meir lik kvarainner enn vi va før.
(Cecilie)

Basert på dette utsagnet kan det se ut til at bygda nærmer seg byen, og ikke nødvendigvis at byen nærmer seg bygda. Beate er også inne på dette.

Også syns folk at det e længer te [hjembygda] einn æ syns det e te [byen]. Folk kjæm itj hit! Eller hvertfall e det, ska det meir te da.
(Beate)

Det virker som terskelen for å komme til bygda er mye høyere enn å dra til byen. Dette beskriver Cecilie.

Æ trur at vi på landet sjer itj så mørkt på å hiv oss i biln for å kjør te byn for å færra på kino, ut å spis, på teater.. altså vi benytte oss tå kulurtilbudan i [byen] sjøl om det e et stykke å kjør. Æ oppleve at det e i hvert fall en stør forskjell mellom by og land, altså at vi syns 10 mil e heilt greit å kjør mens dæm fra [byen] syns at 10 mil e langt.
(Cecilie)

I moderniteten vil en kunne tenke seg at en oppvekst på bygd og by skal gi like muligheter, men her vil byen trumfe bygda blant annet fordi det er der de fleste utdanningsinstitusjonene ligger. Dette fører, som vi tidligere har sett, en strøm av unge mennesker, spesielt unge jenter, til byene. Informantene forbinder også byen med andre ting enn med bygda. Byen forbindes med frihet, spontanitet, mangfold av muligheter og shopping. Vi ser av sitatet til Cecilie at kino, restaurant og teater er noe av det en finner mindre av på bygda enn i byene. På spørsmål om det var noe de savnet med bylivet nå som de hadde flyttet til hjembygda, var dette ofte ting som gikk igjen. Amanda og Beate snakket også om en frihet som de ikke fant på bygda - en frihet fra rom og tid. Vi ser at

frihet kobles opp i mot valgmuligheter, om det er valg av miljø, interesser eller hvilken buss en skal ta.

Det som æ kjenne at æ savne e dæm mulighetan te å plutselig stikk på kino, eller spis, eller ta en pils. Også e det en buss som kjøre dæ heim, for her e det itj sånn at du kan beregn den og den bussen. Akkurat den friheta savne æ.(...) Det e jo tegang te my meir einn ka det e her egentlig. Både av butikka og tebud og aillt sånt. Og folk, itj minst. Det vart jo litt stør frihet da.

(Amanda)

Man føle sæ mer fri enn når en bor hjem, ingen passe på korr du e hen te enhver tid. Så har du jo mer valgmuligheta. Mer å velg i, velg miljø, velg interessa. Det e det første æ kjæm på i hvert fall. Frihet- bare det å ta buss. Ikke bare den som møte opp te det tidspunktet. Det e bare å ta den som går 5 minutt etterpå.

(Beate)

Det som videre er interessant er at informantene ser ingen problemer med å kombinere et liv på bygda med et liv i byen. De bruker bygd og by etter hva som er viktig for deres livssituasjon. Dette kan vi se i sammenheng med det Giddens (1990) sier om at det lokale mister betydning som rammebetingelser for folks hverdagsliv og utforming av ens livsløp og identitet.

Her ser vi også klart at Amanda skiller seg ut. Hun har ingen familiære forpliktelser i hjembygda, altså ingen barn, og hennes kjæreste bor mye av tiden i byen. Hun sjonglerer et liv mellom bygd og by. Hun er inne i byen flere ganger i måneden og har størsteparten av sitt nettverk der. Hun har få venner i hjembygda. Byen brukes som en sosial friplass. Ved at Amanda stadig er i byen vil hun ha bygd seg opp en kulturell kapital som er anvendelig i urbane miljø, og det kan tenkes at det er noe av grunnen til at hun sliter med å få venner i hjembygda, at hun finner lite til felles med andre bygdejenter. Jørgensen (1994) ser også at ungdommer som ikke har spesielt mye erfaring med byen helst ser de negative sidene ved det urbane, mens de som har mer erfaring med byen gjerne vil være mer positive. For å bruke Jørgensens begreper vil Amanda her representere et "geni" fremfor en "slauer".

Vi kan også koble denne sjongleringen av bygd og by til moderniteten. De nye kommunikasjonsmulighetene fører med seg at avstandene blir mindre (Giddens 1990). Dette vil innebære at bygd og by er åpen for alle. Informantene er stadig vekk på byturer

for å handle og benytter seg relativt aktivt av byens tilbud. De ser ikke på avstanden som noe problem, men gjør heller en tur ut av det. På spørsmål om hun føler det som hun går glipp av noe ved å bo i hjembygda, oppsummerer Cecilie det ganske godt.

Næi, æ gjær itj det, og det e fordi at for mæ så e avstanden mellom [hjembygda] og [byen] så liten at æ føle at hvis det e nokka æ absolutt vil som æ itj får te her, så har æ [byen]. Og det e sånn overkommelig avstand for mæ, så æ mene at æ fortsatt kan bo dær æ gjør og fortsatt benytt mæ tå det som e dær.
(Cecilie)

Vi skal se at informantene bruker byen ganske ofte. Amanda er en av de som bruker byen mest, da kjæresten hennes bor der. Hun forteller at hun er i byen ofte i helgene, og tilbringer tid med kjæresten og nære venner. Beate forteller at hun også er i byen ofte, minst en gang i måneden, noen ganger flere.

For mæ, no å dra te byen e litt sånn stressrelatert. For æ har så mang å treff og så my. (...) Mang gang æ bare drar te byen og så må æ bare velg ut folk æ fær te. Har nesten konstant dårlig samvittighet når æ e i [byen] no for folk æ itj rekk å træff.
(Beate)

Vi ser at både Amanda og Beate bruker byen for å møte andre mennesker. Det er en sosial arena for dem. Cecilie forteller at hun ofte er i byen i jobbsammenheng, men at hun på privat basis anslår å være der ca. en gang i måneden. Da er det ofte som en familietur, tur med samboeren, eller venninetur hvor de benytter seg av tilbudene i byen. Det kan være shopping, svømmehall, spa, museum kino, teater etc. – tilbud som bygda ikke har i like stor grad. Det samme gjelder Dina. Det virker ikke som hverken Cecilie eller Dina drar til byen for å møte venner, men de tar heller med seg sitt nettverk til byen. Dermed ser vi at informantene bruker byen til ulike formål.

4.3 Borte bra, men hjemme best

Tidligere forskning viser at mange utflyttere vender hjem igjen til hjembygda når de skal etablere seg med barn og familie (Villa 2002). Som vi tidligere har sett, regnes bygda som bedre egnet til familieliv enn byen på grunn av tryggheten som nærheten til familien og

små forhold gir. Vi skal i dette kapitlet se hvordan tilbakeflytterne opplevde det å flytte tilbake til hjembygda, hvordan nærhet til familie synes å være svært viktig samt hvilken tilhørighet de og deres partnere føler til hjembygda.

4.3.1 Hjemkomsten

Det kan ofte være vanskelig å komme tilbake til hjembygda da den ofte kan oppleves som lukket. Det er et innbarka miljø, som Beate selv beskriver. Derfor oppgir mange unge å vegre seg for å flytte tilbake dersom ingen av deres venner også gjør det (Villa 2002, Munkejord 2005). Spesielt oppgir Amanda det som vanskelig å få seg nye venner i hjembygda. Hun beskriver dette som et savn. Hun forklarer situasjonen slik:

*Det e jo på grunn tå at æ har såpass my kontakt med dæm som æ har fra før, som bor i [byen]. Og æ får egentlig my av det sosiale oppdekt i jobb, med unga og kollega og sånne ting. Og når du kjæm heim fra dagen og du e lei av å hør dæ sjøl prat, da e det godt å bare sætt sæ ned å slapp av litt og.. Så leng æ e i [byen], der har æ no og nånn vænna – så føle æ at får det dekt. Dæm e jo heim nånn gang og.
(Amanda)*

Det ser ut til at Amanda ikke ser det store behovet for å skape seg et sosialt nettverk i hjembygda, da hun mener hun får sine sosiale behov dekt i byen. Likevel kommer det fram at hun har et ambivalent forhold til dette, da hun beskriver det som et savn. Det kan tenkes at denne avstanden mellom henne og andre bygdejenter skyldes at de ikke deler samme erfaringer fra bylivet, og at de derfor har forskjellige syn på essensielle ting som opptar dem. De vil klassifisere seg som forskjellig fra hverandre, og inneha forskjellig kulturell kapital, og derfor ikke være del av det samme sosiale rommet. Selv om en ikke er så bevisst det, kan forskjeller i sosiale posisjoner også komme til uttrykk gjennom det Bourdieu kaller hexis, altså ens holdninger og gester (Bourdieu 1995). Det er en gjengs oppfatning om at bygdejentene som blir igjen på bygda oftere etablerer seg tidligere enn bygdejentene som flytter ut (Wiborg 2001:2003). Amanda er den av informantene som ikke har barn, og det kan derfor være slik at hun har en annen livssituasjon enn mange andre bygdejenter. Dette vil være med på å skape en distanse mellom dem.

De tre øvrige informantene hadde barn eller fikk barn innen en toårsperiode etter at de flyttet tilbake hjembygda. Det skulle dermed tenkes at dette kunne bidra til å bringe dem nærmere de bygdejentene som ble på bygda og etablerte seg relativt tidlig. Beate sier at barn ofte gir en gratisbillett inn i sosiale relasjoner.

Det gjelds å... når man kjæm flyttan hit, så kjæm itj det folk reinnan på døra og ønske dæ velkommen på en måte. Du må vær litt på sjøl, og du må finn settinga der du treff folk. Og det å ha barn, da får du my gratis.

(Beate)

Gjennom barna får en lettere kontakt med folk på en måte som virker naturlig. Sosiologen Emile Durkheim hevdet at det å få barn er gunstig fordi det strukturerer folks liv og gir folk innpass i sosiale nettverk. Dette vil igjen øke ens oppfatning av mål og mening med livet (Burton 1998). Samtidig vil en søke mot de menneskene som er i noenlunde lik livsfase og livssituasjon som en selv.

Amanda mener at en selv må ta ansvar for å få seg et sosialt nettverk i hjembygda. Hun sier hun ikke opplever hjembygda som spesielt åpen når det gjelder tilflyttere og tilbakeflyttere.

Som voksen så trur æ du må engasjer dæ for å kom inn nånn stan ja, for vi e itj nødvendigvis så veldig åpen og tenke itj at: oi, den sett heim allein nødvendigvis. Så da må dæm engasjer sæ og... Enten bli med på innebandy eller revylaget eller handball, eller bare sånn for å bli kjent med folk. For æ trur itj vi voksne e så flink te derre bestandig. Om det e generelt for hele landet eller om det bare e [hjembygda], det veit itj æ.

(Amanda)

Dette ser vi også igjen hos Beate. Hun sier hun ble litt skuffa da hun flyttet tilbake. Hjembygda var ikke så inkluderende som hun husket fra sin egen barndom.

Næi, fordi æ trudd at stedet va mer... som ja, som æ følt det når æ for da. At det va gjennomsiktig, at folk visst at no kjæm det nånn flyttan hit, og da fær vi på døra. Og kanskje fordi æ villa ha gjort det. Hadd det komme en ny nabo, så trur æ... ja, man følt sæ litt ny på en plass.. litt usikker på... ja, æ hadd kanskje et håp om at fler kom.

(Beate)

Det viser seg at det ikke er like lett å komme inn igjen i bygdesamfunnet. Her kan det være flere mulige tenkte årsaker. En kan være at de som har vært bofast på bygda føler seg så annerledes fra de som vender tilbake, at de ikke ser noe grunnlag for å ta kontakt med dem. De har ikke samme interesser eller verdier, og vil derfor ikke være på bølgelengde eller i samme sosiale rom, og kjenner ikke hverandres habitus (Bourdieu 1995). En annen forklaring kan være slik (Giddens 1990) hevder, at samfunnet blir mer individualistisk og at det ikke er like stort fokus på fellesskapet og det kollektive, selv ikke på bygda. En har nok med seg selv og eget liv. Cecilie er inne på dette, hun trekker fram de tette familiebåndene som en mulig forklaring.

Men så e det litt prisen å betal fordi at vi bor i en sånn kommune der familiebandan e ganske tett. Også e det sånn at vi som bor her har vårres nettverk og leve vårres liv, og e itj så flink bestandig te å tænk at oi, der kom det en ny en... og te å tænk at kanskje vi ska inviter på middag eller en trilletter, vi e så etablert i vårres nettverk at vi e itj så.. Æ trur itj nånn meine å ekskluder nånn, men vi e itj så flink te å inkluder tå oss sjøl. Vi e så opptatt av å lev vårres liv, både med vennenettverk og familienettverk.

(Cecilie)

Vi ser at selv om bygdejentene som flytter hjem igjen i utgangspunktet vil være i samme livssituasjon som mange andre bofaste bygdejenter med hus og familieetablering, så oppleves det å flytte hjem som litt vanskelig. Vi har også tidligere sett at informantene har svært få eller ingen uten utdanning i sin omgangskrets. Bakgrunnen for dette kan tenkes å ha å gjøre med at de som flytter tilbake til hjembygda etter endt utdanning tar med seg mye av det urbane, og at de dermed har en annen forståelse av det rurale og de som har vært bofast på bygda mens de var ute. Dette ser vi også i Villa (2002) sine studier.

I likhet med valget om å ta høyere utdanning, ser det også ut til at valget om å flytte hjem igjen til hjembygda er påvirket av omgivelsenes forventninger. Informantene beskrev valget om å ta høyere utdanning som noe de tok for gitt, det var en selvfølge at de skulle det. De opplevde det ikke som et strengt krav, men så på det som et naturlig valg. Noe av det samme ser vi også når det kommer til valget om å flytte hjem, men her kommer

familiens forventninger tydeligere frem. Alle informantene har mye familie i hjembygda, både egen og svigerfamilie.

Flere av informantene hadde opplevd at deres foreldre hadde snakket om at det hadde vært koselig hvis de flyttet hjem igjen, og at de opplevde at foreldrene deres både ønsket og håpte at de på sikt skulle flytte hjem. De fikk også utelukkende positive tilbakemeldinger fra familie da de kom flyttende hjem. Beate sier imidlertid at hun opplevde et press både fra svigerforeldrene og ektemannen. Hun sier:

Men æ kjent mer på forventning fra svigers ja, kanskje i forhold te det med gården. (...) Og kanskje mæst forventning av mannen min [ler]. For æ følt æ holdt han litt i [byen].
(Beate)

Beate ser dette i sammenheng med at ektemannen hadde odell på gård. Rye (2006) fant i sin studie at ungdommer som var oppvokst på gård hadde en sterk rural habitus, og i større grad ønsket å bo på bygda enn annen bygdeungdom. Gårdsbruk er også forbundet med tradisjoner og kan være vanskelige å bryte ut av, til tross for at moderniteten gjør at tradisjoner i samfunnet står svakere (Giddens 1990).

I tredje delkapittel skal vi se nærmere på partners forventninger og tilhørighet til bygda og hvilken rolle de spilte i valget om å flytte hjem igjen.

4.3.2 Livsfasebygda

Bygda har en spesiell funksjon for ens liv avhengig av hvilken livsfase en befinner seg i. En vil derfor oppleve bygda på forskjellige måter avhengig av hva som fremstår som viktig for ens liv der og da. Bygdelivet synes å appellere til tilbakeflytterne når de skal etablere seg med familie og hus (Villa 2002). Dette henger sammen med det idylliske synet på bygda som trygg og fredfull.

Når det kommer til valget om å flytte tilbake til hjembygda etter endt utdanning, synes det å være tre viktige faktorer som var med på å avgjøre valget. Det ene er ens egen og partners tilhørighet til hjembygda, det andre er livsfasen en er i og det tredje er jobbtillbud.

Vi skal i dette delkapitlet ta for oss jobbtilbud og livsfase, mens egen og partners tilhørighet til hjembygda diskuteres i neste delkapittel.

Amanda flyttet tilbake rett etter endt utdanning og begrunner det med jobbtilbud og at det føltes som et trygt valg.

*Så det som egentlig tippa grunn, eller, va at æ for tebake så tidlig det va jo at æ fikk tebud om 100 prosent her også va det bare, eh... Dæm andran va 60 og 80 og. Det va rett og slett det at det va her æ fikk ei stør stilling. (...) Også e det e jo trygt, også har æ jo lyst te å end opp her etter kvart. Og da tenkt æ: koffer ikke?
(Amanda)*

De andre jobbtilbudene fremstår som lite attraktive og usikre. Vi kan tenke oss at Amanda her velger det trygge alternative på to plan, i en ellers kaotisk modernitet (Bauman 2000). Det ene er det trygge valget i forhold til jobb. Det andre er det trygge valget for fremtidig etablering. Amanda har ikke barn, men føler seg klar for å få det. Dermed velger hun bygda fordi hun kjenner de sosiale og kulturelle kodene for familieliv her, jamfør Bourdieu (1995). Et familieliv i byen kan derfor fremstå som et utrygt alternativ, fordi det ikke er noe hun har førstehåndskjennskap til.

Beate hadde ikke fått noe jobbtilbud da hun flyttet tilbake til hjembygda, men det var såpass viktig for henne og ektemannen å flytte hjem igjen da hun var gravid med sitt andre barn at hun bestemte seg for å pendle. Hun dro inn til byen på mandager og ble der til torsdag ettermiddag.

*Æ hadd hele tida tenkt, og fordi æ va så glad i [byen], så hadd æ hele tida tenkt å pendle, så æ pendla den høsten før æ fikk permisjon. (...) Trivdes veldig godt på jobben og, så det va på en måte det som holdt mæ litt igjen, og nettverket vi hadd. Så det va derfor æ villa hold litt på den jobben og da. Det fungert jo, men æ så jo at han hjem va sliten og, med å få hverdagspuslespillet te å gå. (...) Så æ fikk jobb, også sa æ opp, men æ hadd jo permisjon fra den andre jobben, så æ starta jo her å jobb når æ va ferdig med permisjonen da. Så æ fikk jobben rimelig fort, det ordna sæ! Æ tenke hvis man e litt på så får man sæ jobb.
(Beate)*

Vi ser her tydelig at Beate blir dratt mellom hjembygda og byen - denne ambivalensen som Wiborg (2003) også finner i sine studier. Hun har mye av seg selv begge stedene. En kan

tenke seg at Beate blir dratt mellom en urban og rural habitus og ikke fullt ut greier å identifisere seg med noen av dem. Hun definerer seg ikke fullt som hverken byjente eller bygdejente. Hun sier videre

Hovedgrunnen te at det vart akkurat når det vart va fordi dattera vårres skull begynn på skole. Vi villa itj at hu skulla start på skole der fordi det e så store klassa og det e så kanskje litt mer usikker skolevei... Ja, så det va hovedgrunnen te at det vart akkurat da.

(Beate)

For Beate var altså ikke jobbtilbud det som trakk henne mot hjembygda, men heller tryggheten hun følte det ga hennes barn å flytte dit. Bygda symboliserer trygghet (Haugen og Villa 2003). Det ble også et naturlig skille fordi hennes datter da skulle begynne på skole. Det å få barn ser ut til å være et tungtveiende argument for å flytte til hjembygda. Dette ser vi også hos Cecilie.

Når vi fløtta hit så va det et veldig sterkt argument eller et viktig punkt for oss den gangen at vi skull bli foreldre og at vi flytta i nærheten av familie. Også fikk vi muligheten den gangen te og ta det litt sånn på prøve, fordi at æ hadd permisjon fra stillinga mi på [daværende arbeidsplass], for der jobba æ på [navn på avdeling]. Så hadd vi liksom det permisjonsåret te og liksom bestem oss litt da. Også fainn vi ut at det va veldig greit å bo i [hjembygda] med barn, så det valgt vi no å gjør. (..) Så hovedårsaken va nærhet te familie. Så hvis dæm hadd bodd en ainna plass, så hadd æ flytta ætter. Rætt og slætt.

(Cecilie)

Vi ser at nærheten til familien gjør at valget om å flytte hjem føles trygt. Det synes ikke å være selve stedet hjembygda er, men det faktum at det er her en har sitt familienettverk. På spørsmål om hva som gjør at hun blir boende i bygda, svarer Dina:

Familie og vænna. Einn å start helt på nytt, ikke med familie selvfølgelig, men å bygg opp nettverk og sånn? Det kjenne æ at æ orke itj, freste mæ itj, har det bra som æ har det og da sjer itj æ nå grunn te å prøv nå ainna.

(Dina)

På samme spørsmål svarer Amanda:

Det som får mæ te å ønsk å bo i [hjembygda] e nærheten te naturen og familien. Siden samboeren også e herifra så ønske vi bægge at fræmtidige barn ska voks opp i [hjembygda]. Æ har goe minna fra [hjembygda] og ser på hjemstedet som et trygt oppvekstmiljø.

(Amanda)

Bygda brukes bevisst når ens sosiale behov endrer seg (Villa 2002). Behovet for caféliv, shopping og andre kulturtilbud oppleves mindre viktig når en skal etablere seg med familie. Den urbane livsstilen fremstår ikke lengre som like attraktiv. I stedet blir fokuset på å skape en trygg oppvekst for sine barn og la de få en like trygg oppvekst på bygda som informantene selv hadde. Cecilie trekker frem familie som verdi til å være noe spesielt for bygda. Hun sier

Inntrykket mitt e at på landet eller i [hjembygda] da, så e det veldig mange som e i familie med kvarainner. I [byen] så e det fleir som bor, men som har familien sin på andre plassa i landet. For mæ da, så bli det familieverdien som representere landet, sjøl om æ kan godt forstå at nånn ainnan mene motsatt.

(Cecilie)

Dina flyttet tilbake til hjembygda etter endt utdanning, og fikk seg jobb i en av nabokommunene. Der jobbet hun i to år før hun fikk seg jobb i hjembygda, etter at hun hadde vært ut i permisjon med sitt første barn. Som tidligere nevnt, så passet ikke bylivet for Dina. Hun identifiserte seg ikke med livsstilen som var der, og behersket heller ikke de kulturelle og sosiale kodene (Bourdieu 1995), da det føltes unaturlig for henne. Hun var gjennom hele studietiden svært knyttet til hjembygda, og tilbragte mest mulig tid der. Kjæresten hennes bodde der og de hadde sammen kjøpt seg hus i hjembygda. Dina var derfor ikke i tvil om at hun skulle tilbake med en gang etter endte studier. I Dina tilfelle virker det som det var mest nærhet til kjæreste og familie som trakk henne mot bygda.

4.3.3 Tilhørighet til hjembygda

Mobilitet er et kjennetegn og en verdi i det moderne samfunnet, og det legges stor vekt på individuell frihet. Det fører blant annet til at familieband og tradisjoner blir svekket (Bauman 2000, Giddens 1990). Likevel, mine informanter beskriver at de føler en

tilhørighet til hjembygda, i større eller mindre grad. Det later til at jo mer tid de har tilbragt i hjembygda, jo sterkere tilhørighetsfølelse har de. Bourdieu (1996) peker også på at hjemstedet får en spesiell betydning på bakgrunn av relasjonelle bånd og minner fra oppveksten. Vi skal også se at partners tilhørighet til hjembygda spiller en viktig rolle i valget om å flytte tilbake.

Vi har tidligere sett at Beate var den som i størst grad så den rurale kjedsomheten som ungdom. Hun synes også å være av de som føler minst tilhørighet til hjembygda. Dette kan vi se i sammenheng med det Bourdieu (1996) sier om relasjonelle bånd og minner knyttet til hjemplassen. Beate har opp igjennom sin barndom flyttet flere ganger, og har bodd færre år i hjembygda enn de øvrige informantene. Hennes tilhørighetsfølelse til hjembygda kan derfor tenkes å være svekket på grunn av dette. Hun har færre minner knyttet til hjembygda. Hun har bodd i byen i mange år og føler derfor sterk tilhørighet til den også. Beate sier selv at:

*Når æ ska te byen, så sir æ te folk at no ska æ hjem en tur og. [ler] Det e hjem der og. Mæst hjem fordi æ har så my vænna der og omgangskrets og nettverk. (...) Æ har liksom my av mæ i [byen], for æ har bodd der så mang år. Så har æ familie der og. Ja, æ trur æ e litt byjente. Trives med at ting skjer, dynamikk og folk og. Men æ kjenne fort at det blir my og, blir sliten av bytura, det e et helt ainna stressnivå der.
(Beate)*

Vi ser at Beate har en flyktig tilhørighet, hvor hun føler seg som både byjente og bygdejente. Hun kan identifisere seg med både den urbane og rurale livsstilen og de tilhørende kulturelle kodene (Bourdieu 1995), i hvert fall store deler av dem begge. Denne flyktigheten passer også med beskrivelsen Giddens (1990) gir av moderniteten; hvor personer kan skifte mellom subjektsposisjoner og identiteter avhengig av hvilken sosial kontekst en hele tiden befinner seg i.

Det at Beate har bodd så mye i både bygda og byen kan være med på å forklare dette. Med de erfaringene hun har fra både bygd og by er hun blitt i stand til å beherske den kulturelle kapitalen i begge de sosiale rommene (Bourdieu 1995). Dette kan tyde på at forskjellene mellom bygd og by ikke er så store. Den flytende moderniteten hvisker ut geografiske skiller og løsriver menneskene fra tradisjoner og strukturelle føringer (Bauman 2000). Derfor er det mulig for Beate å veksle mellom en urban og rural habitus. Det samme ser vi

også hos Amanda. Hun har som vi tidligere har sett, store deler av sitt sosiale nettverk i byen, inkludert kjæresten. Derfor dras også hun stadig mellom bygda og byen, og vi ser at hun bruker bygda og byen til forskjellige ting. Moderniteten har gjort det mulig for oss å være mindre stedbunden, slik at en kan kombinere et liv på bygda og i byen som Amanda gjør. Hun uttrykker også et håp om at flere av hennes barndomsvenner flytter tilbake til hjembygda etter hvert, for igjen å kunne ha en større del av sitt sosiale liv der hun bor.

Motsatt så vi dette hos Dina. Her var det derimot byen som ikke følte som hjem, og hun dro til hjembygda ved første mulighet selv om hun egentlig bodde i byen. Hun sier at hun aldri prøvde å skape seg et hjem i byen, hun hadde kun det aller nødvendigste på hybelen. Hun så hele tiden på det som en midlertidig tilværelse, og lengtet hjem.

Ja, va på en måte ukependler da, og va itj nå mang helgen æ va igjen i [byen]. Æ hadd itj det helt store utelivsbehovet.

(Dina)

Moderniteten har bidratt til at vi lever i en flytende verden, hvor vi kan ferdes mellom bygd og by som vi vil. Dina har aldri følt en tilhørighet til byen, mye fordi hun ikke hadde noe spesielt stort nettverk der. Dette kan vi igjen knytte opp med det Bourdieu (1995) sier om viktigheten av relasjoner og minner knyttet til sted for å føle tilhørighet. Dina var heller ikke komfortabel med den urbane livsstilen. Hun følte ikke at hun hørte hjemme der, hun hadde ikke den riktige kulturelle kapitalen (Bourdieu 1995). Hun likte ikke å gå på café eller utesteder slik mange av de andre i byen gjorde. Et annet viktig aspekt ved Dinas situasjon er at hennes kjæreste bodde i hjembygda under hele studieperioden hennes. Han var også oppvokst i hjembygda, og de hadde sammen kjøpt hus. Dette gjorde nok også at Dina i større grad følte seg knyttet til hjembygda, og ikke hadde behov for å være i byen i helgene uten kjæresten. Dina sier:

Æ har alder tenkt på nå alternativ å ikke flytt tebake. Ha alder, det va itj nå ainna. Næi, rætt og slætt fordi æ ikke hadd tenkt på nå, og selvfølgelig fordi at æ hadd samboer her som jobba her og som ønska å kjøp sæ gård. Han e fra gård da, men han har itj odel på den gården, men han ønska å kjøp sæ gård da. Og da va det [hjembygda] som va plassn han og ønska å værra, og æ og ønska å værra hær. Det har aldri vorre nå alternativ å fløtta nå ainna plass.

(Dina)

Det er vanskelig å spå om det kunne vært annerledes om hun ikke hadde hatt kjæreste i hjembygda i studietiden. Hun sier at hun ikke hadde tenkt på noe annet alternativ. Det kan tenkes at andre alternativ kunne fremstått som mer attraktive hvis hun ikke hadde hatt de samme forpliktelsene til hjembygda. Det vi kan slå fast er at det lå en sterk forventning gjennom hele studietiden til Dina om at hun skulle flytte hjem igjen så snart hun hadde mulighet.

Vi ser også noe av det samme hos Cecilie. Hun hadde selv om hun bodde i byen forpliktelser i hjembygda der hun fortsatt var med på det lokale håndballaget. Hun sier

Sjøl om æ følt mæ heim [i byen], så følt æ at det va midlertidig. Følt mæ heim, hadd det veldig bra i [byen], og det va fantastisk flotte år, men heim va liksom [hjembygda] den gangen og da. Men det e kanskje myttji fordi æ spelt håndball og sånn sett hadd forpliktelsa te å kom tebake i studietida og. Hvis æ ikke hadd gjort det, så hadd det kanskje vorte ainnsless.
(Cecilie)

Hun mener at fordi hun hadde så mye med bygda å gjøre, selv om hun ikke bodde der, så bidro det til at hun fremdeles følte seg som en del av bygda og følte tilhørighet til den.

I likhet med Dina, hadde også Beates ektemann en sterk tilhørighet til bygda. Dette hadde mye å si for valget om å flytte hjem. Beate sier:

Æ har alltid visst at æ skull tebake.. Fordi æ e gift med en odelsgutt som har odel på gård, så det har æ visst hele tida. Så det har æ på en måte akseptert. Men samtidig så føltes det litt fjernt, at akkurat når æ flytta så tænkt æ nei, det e itj helt sikkert at vi kjæm tebake. Men innerst inn så trur æ at æ visst det, men samtidig så veit du itj ka som møte dæ når du flytte. Kanskje trives man kjempegodt begge to, men æ visst at mannen e veldig knytta te [hjembygda]. My mer enn mæ. Hadd det vært bare mæ å tenk på, da hadd sannsynligheta vært mindre kanskje.
(Beate)

Rye (2006) finner i sine studier at ungdom som er vokst opp på gård ofte er mer positive til bygda og mer tilbøyelige til å foretrekke bygda framfor byen. Dette ser han i sammenheng med odelsrett og tilgang til gårdsbruk. I studien kommer det frem at det ikke er plikten til å overta gården som gjør at byen velges bort, men at landbruksungdom selv har lyst til å overta gården. Ungdom som er vokst opp på gård vektlegger den rurale idyllen sterkere

enn hva øvrig bygdeungdom gjør (Rye 2006). Dina sier at det å kjøpe gård var en del av mannens selvrealisering.

*Det va mannen min sin selvrealisering ja [om det å kjøpe gård], men det va itj nå problem for mæ og vær med på det. Æ har min jobb utenom æ, og no driv vi itj gården som den va når vi kjøpt den. No har vi storfjøs med robot og samdrift med to andre. Og det e jo klart helt ainna fritid no einn ka når vi dreiv sjøl. Når vi dreiv sjøl så hadd vi 6 frihelge i året fra fjøset, mens no så har vi jo fjøs tredjekvar hælq. Klart det bli heilt ainna, heilt sikkert. (...) Men vi e ganske stedbunden. Men æ har aldri angra på at æ fløtta tebake næi, det har itj æ.
(Dina)*

Vi ser her at det var viktig for mannen til Dina å kjøpe seg gård, og at dette hadde mye å si for at Dina flyttet hjem igjen.

Amanda hadde også kjæreste som var knyttet til hjembygda. De studerte det samme og han bodde på intervjutidspunktet fremdeles i byen, mens Amanda hadde fått seg jobb i hjembygda og bodde der.

*Vi e jo begge fra [hjembygda] og har jo fulgt hverandre heile veien, med mastergrada og det hele. (...) Og han og har jo og lyst te å tebake hit.
(Amanda)*

Hun sier også at hun er klar for å etablere seg nå som hun har flyttet tilbake til hjembygda. Kjæresten har planer om å søke seg jobb i hjembygda etter endte studier, og Amanda sier at dette naturlig nok gjorde det lettere for henne å flytte tilbake. Vi ser her altså at partners tilhørighet til hjembygda spiller en stor rolle i valget om å flytte hjem. Valget om å flytte hjem oppleves som mye lettere når en er to fra samme bygd som søker seg hjem, enn om det kun var den ene parten som var fra bygda. Det kan tenkes at informantene ville valgt annerledes hvis partnerne ikke hadde vært fra samme bygd. Dette er blant annet Beate, som vi så, inne på.

Likevel, vi ser mye som tyder på at informantene har en sterk tilhørighet til hjembygda. I Norge blir det ofte oppfattet som en plikt å vite hvor en kommer fra, men også at en skal verdsette stedet og folkene som bor der (Gullestad 1996). Informantene beskriver også noe av dette. De opplevde, selv om de bodde i byen, at de følte tilhørighet og tilknytning til

hjembygda si. De var stolte av å være fra bygda og viste mer enn gjerne fram bygda for venner og kjente.

Vi [hun og samboeren] har jo vorre litt ambassadøra for bygda da. Så aill sammen har jo trudd at, eller [hjembygda] må æ besøk.
(Amanda)

Amanda sier at hun og samboeren dro med seg venner og kjente til hjembygda for å vise den fram. I slike sammenhenger er det den storslåtte naturen som blir dratt fram. De tok med vennene på kajakkpadling og fjellturer. Dette ser vi også hos Beate.

Nævne alltid at æ e herfra og [hjembygda] har fått et positivt omdømme. Når æ nævne det, "åja, det e jo der det har vært sånn sex-uke", og alle har jo hytte her, mang.. Æ e stolt over å vær fra [hjembygda]. Tok med mæ masse vænna hit ofte i helgen.
(Beate)

I tillegg til å være stolt av hjembygda, føler de seg også uløselig knyttet til den, på måter som kan være vanskelig å forklare. Informantene sier blant annet at "æ føle at det e her æ hørre te", "det e jo hjembygda mi" og "æ kunna ikke tænkt mæ å bo nå ainna plass". Beate sier det slik:

Æ trives med at æ bor på et lite sted der æ har nå æ skulla sagt, litt den derre stammekulturen, eller du føle at du e en viktig brikke.. Du føle tilhørighet, nå vi e felles om. Mens i [byen] følt æ mæ litt sånn usynlig. (...) Æ trives her, får realisert mæ sjøl. Unga og mann trives. Vi har naturen rundt oss.

Som vi tidligere har sett, er mobilitet, selvrealisering og refleksiv utvikling høyt verdsatt innenfor moderniteten (Bauman 2000, Giddens 1990). Bygda blir ofte assosiert med en plass en stagnerer og ikke får realisert seg selv (Haugen og Villa 2002), men dette synes ikke å være noe informantene forbinder med bygda i mer voksen alder. Tvert om, det ser ut til at de i aller høyeste grad trives med livet på bygda og at de er stolte av hjembygda si, selv om de også anerkjenner at det eksisterer sider ved bygda som gjerne kunne vært annerledes. Men der bygda kommer til kort, så benytter de seg av byen. Vi ser også at familieforhold og jobbsituasjon virker å være de viktigste grunnene for å flytte hjem igjen, slik Grimsrud (2012) også fant i sin studie.

5.0 Diskusjon

Gjennom mine tre analysekapitler har jeg forsøkt å belyse studiens problemstilling. I første analysekapittel så jeg på hvordan tilbakeflytterne selv begrunnet valget om å ta utdanning fremfor å bli på bygda uten. Videre så jeg på om dette valget var gjort på bakgrunn av sosial bakgrunn eller om det kunne ses på som et valg i samsvar med tidens krav. Til slutt ønsket jeg å se på om det å flytte ut kunne være en indikator på økt sosial mobilitet.

Videre i analysekapittel to så jeg på hvilken måte tilbakeflytterne forsto bygd og by og disse to i samspill med hverandre. Det ble sett på spesielle kjennetegn ved både bygd og by, og på hvordan tilbakeflytterne benyttet seg av det som bygda og byen har å tilby.

Til slutt i analysekapittel tre så jeg på valget om å flytte tilbake til hjembygda etter endt utdanning. Hvordan begrunnet de dette valget og hvordan følte de at det gikk?

I dette diskusjonskapittelet vil jeg trekke fram noen interessante fortolkninger fra analysekapitlene og diskutere dem, samt se dem i sammenheng med hverandre.

5.1 Høyere utdanning som mobilitetsbillett

Høyere utdanning fremstår som viktig for samtlige informanter. De oppgir alle sammen at det var derfor de i utgangspunktet flyttet fra bygda. Grunnen til at de ville ta høyere utdanning var at de ville ha en trygg jobb og en sikker økonomisk framtid, det Bourdieu (1995) omtaler som økonomisk kapital. Derfor var det ikke aktuelt for dem å bli igjen på bygda, da dette ble sett på som uklokt og lite økonomisk gunstig. Det ble heller ikke ansett som et reelt alternativ.

Samtidig kom det fram at høyere utdanning representerte noe mer enn bare en framtidig stødig økonomisk kapital. Informantene var opptatt av at det var utviklende å røre på seg, å oppleve noe annet og se nye ting. Mobilitet ble sett på som et ideal, hvor informantene brukte høyere utdanning for å tilegne seg en ny og bedre kulturell kapital (Bourdieu 1995). Dermed kan en se disse to gruppene, de med og de uten utdanning, langs aksene av økonomisk og kulturell kapital i det sosiale rom. Her vil de med høyere utdanning befinne

seg høyt opp på kulturell kapital, mens de uten utdanning vil befinne seg lengre ned (Bourdieu 1995).

Min tolkning var at informantene var indirekte opptatt av kulturell kapital, da de omtalte at å bli igjen på bygda ofte førte til at en måtte ta til takke med lavstatusjobber som for eksempel å sitte i kassa på en dagligvarebutikk. Dette var ikke en jobb informantene kunne identifisere seg med. Informantene sa ikke selv at de var opptatt av kulturell kapital, men dette var noe jeg som forsker kunne tolke ut i fra deres utsagn. Ved å ta utdanning klatret de oppover på den sosiale rangstigen i bygda, det vi kaller sosial mobilitet. Informantene fremstår som bevisste på at høyere utdanning sier noe om ens identitet. Utdanningsvalget fremstår i høyeste grad som et ledd i et større livsprosjekt, slik Giddens (1990) omtaler det, hvor de har tenkt over hvordan de ønsker å fremstå overfor andre. En kan derfor se informantenes valg om å ta utdanning ut i fra Baumans (2000) syn på det moderne samfunnet. Disse jentene bryter ut fra det tradisjonelle og kjedelige livet på bygda, og går heller sine egne veier. Ved å benytte seg av mulighetene det moderne samfunnet tilbyr produserer aktørene hele tiden sitt eget liv. På mange måter kan en si at valg av utdanning ubevisst blir et valg av livsstil. Derfor dreier utdanning seg også om hvordan en ønsker at livet skal leves og hvordan en skal forme sin identitet. Mye tyder på at informantenes valg om å ta utdanning blir en måte å bekrefte seg selv på.

Min studie viser at høyere utdanning i stor grad fremstår som en billett oppover på rangstigen, både i økonomisk og kulturell forstand. Informantenes holdning til høyere utdanning må imidlertid ses i sammenheng med deres holdning til de uten utdanning. Gjennom høyere utdanning bekrefter de også at de er annerledes enn de uten utdanning. De gjør et tydelig skille mellom "oss" og "dem", som vi skal se nærmere på.

5.2 Skillet mellom "oss" og "dem"

Gjennom intervjuene fant jeg at informantene tydelig klassifiserte seg som annerledes enn de uten utdanning. Som tidligere forskning også viser (Fosso 1997, Villa 2002 og Wiborg 2003) ser de som flytter og tar høyere utdanning seg som forskjellig fra de som ble, blant annet på bakgrunn av et annet livsstilvalg og identitetsprosjekt (Giddens 1990). Selv sa de at de ikke ser ned på de uten utdanning, og at de ikke ønsker å stå over noen. De er veldig

bevisste på å unnskyldte at de har det som kan oppfattes som nedlatende holdninger overfor denne gruppen. Måten de snakker om dem uten utdanning på gir imidlertid indikasjoner på at det er ett ovenfra-og-ned syn på denne gruppen. Det er mulig å lese mellom linjene at de ikke ønsker å være som dem og at de selv mener at de er forskjellig fra dem.

Hvis en tenker på bygda som et sosialt rom (Bourdieu 1995), så forlot tilbakeflytterne dette rommet i søken etter en ny og bedre kulturell kapital i byen. Når de da kom hjem igjen til hjembygda, klassifiserte de seg som annerledes fra de uten utdanning, slik at de ikke lengre befant seg i samme sosiale felt, til tross for at de bodde samme sted. Dette samsvarer også med Hovdas (2011) studie hvor hun fant at bygdejenter uten særlig urban erfaring opplevde at de jentene som dro ut, forandret seg mye i ettertid. De opplevde også samhandlingen som vanskelig.

Mye tyder også på at dette skillet var tydelig allerede fra ungdomsårene. Bygdejentene som dro valgte studiespesialisering mens de som ble igjen ofte hadde valgt yrkesfag (Fosso 1997). Dette fortalte også mine informanter. Dette kan settes i sammenheng med Jørgensens (1994) begreper om "slaur" og "geni". De som ser for seg å forlate bygda i ung alder er ofte de som er flinke på skolen, og omvendt. Hvorvidt mine informanter var skoleflinke eller ikke har jeg ikke materiale på, men de kom alle inn på høyere utdanning, noe som kan indikere at de var skoleflinke. Om ikke annet, så var de opptatt av å få seg en høyere utdanning. De satte altså mobilitet og høyere utdanning høyere enn de som ble igjen på bygda. Skillet mellom de med høyere utdanning og de uten kan sies å eksistere med utgangspunkt i gruppens forskjellige mål, verdier og livsstil.

Informantene sier selv at de etter å ha vært i byen har fått nye perspektiver og en ny balast å ta med seg hjem til bygda. Dette kan indikere at de tenker på bygdejenter uten utdanning som stagnerte. Mens de selv har vært ute og sett verden, har livet og menneskene på bygda stått stille uten å utvikle seg. Dermed vil de følgelig oppleve seg selv som annerledes enn de som ikke har vært ute. Resultatet er ganske slående: mine informanter hadde ingen eller få venner som ikke hadde utdanning. Noen av mine informanter søker seg også konsekvent til byen for å oppsøke sine sosiale nettverk. Til tross for en tenkt lik rural habitus, opplever de å ha lite til felles annet enn felles hjembygd. Jentene har dermed fordelt seg i to ulike

grupper, eller miljø, hvor det angivelig leves to forskjellige liv. Fordi de har ervervet seg ulike egenskaper, verdier og livsstil gjennom å forlate eller å bli på bygda ferdes de dermed i ulike sosiale rom. En hver sosial gruppe har sin egen habitus (Bourdieu 1995). Bygdejentene som dro vil gjennom årene i byen ha utviklet og forandret sin habitus, da den ifølge Bourdieu er i stadig endring (Bourdieu 1995) De som flyttet kan ha utviklet en mer urban habitus enn de som ble igjen, og fått en annen fortolkning av hjembygda. På grunnlag av dette har de lite til felles og har dermed liten mulighet til å forstå hverandre. Sosialiseringen de har fått gjennom å ta utdanning har gjort at de to gruppene har utviklet seg i forskjellige retninger.

Min studie viser at bygda ikke består av en homogen gruppe mennesker med like egenskaper og interesser, men at den heller er et differensiert samfunn der det eksisterer sosiale skiller. Det er klare forskjeller når det gjelder holdninger eller tilbøyelighet til mobilitet hvis vi ser på gutter og jenter (Haugen og Villa 2008), yrkesfaglærte og de som tar studiespesialisering (Heggen 1991) og landsbrukungdom og annen bygdeungdom (Rye 2006).

5.3 Et trygt liv på bygda

Vi har tidligere vært inne på at det eksisterer et etablert skille i konstruksjonen av bygda som trygg og fredelig og byen som utrygg og kaotisk (Villa 2002). Dette skillet ser vi også igjen i denne studien. Etter endt utdanning entrer en ofte en ny livsfase, hvor familieetablering faller naturlig. I denne nye livsfasen dras tilbakeflytterne mot hjembygda som symboliserer trygghet. Tilbakeflytterne ønsker å gi sine egne barn den oppveksten de selv hadde. En barndom på bygda er den formen for barndom som tilbakeflytterne også kjenner til. Det som føles kjent føles ofte også som det trygge, og derfor blir bygda sett på som best egnet for familieliv. Jenters valg av fremtidig bosted synes å være mer påvirket av familieforhold og tilhørighet enn hos gutter. Verdier knyttet opp mot sosiale relasjoner og sosiale nettverk legges ofte til grunn for å forklare jenters bostedsvalg (Bæck 2004). Tilbakeflytterne søker seg altså tilbake til sine egne røtter og til sin egen familie når de skal etablere seg. På grunn av ens relasjonelle bånd fra ens egen barn- og ungdomstid i hjembygda peker Bourdieu (1996) på at fødested vil ha en spesiell betydning for en person. En vil også være i stand til å beherske de kulturelle og språklige rammene på plassen en

selv er vokst opp. Det kan her tenkes at selv om tilbakeflytterne i min studie gjennom sine år i byen har tilegnet seg en mer urban habitus enn de som ble igjen, så er det ikke sikkert de er komfortable med å skulle stifte familie i byen. Et familieliv i byen oppleves som ukjent, noe de ikke kjenner de sosiale og kulturelle kodene for, jamfør Bourdieu (1995). Dette trenger ikke å bety at de ikke ser de mulighetene det urbane livet gir, jamfør den refleksive moderniteten (Giddens 1990), men tilbakeflytterne velger heller et familieliv de kjenner fra før. Bygda kan brukes som en trygg havn i en ellers kaotisk og flytende verden – en trygg havn som en kjenner og vet hvordan en skal forholde seg til. Dermed kan det tenkes at de ikke mestrer et familieliv i byen like godt som et familieliv på bygda.

På den andre siden vil antakelig byen assosieres først og fremst med studieliv, shopping og uteliv for disse jentene, da det er dette urbane livet de selv har erfaring fra. Byen representerer derfor en annen livsstil enn den de finner forenlig med familieliv. Dette kan ses i sammenheng med Bourdieus (1996) begrep om doxa. Hvis en ser bygda og byen som ulike sosiale felt, vil det eksistere en ulik doxa om hva som er vedtatte sannheter om et godt familieliv. Dermed kan det tenkes at tilbakeflytterne handlet ut i fra inkorporerte verdier og holdninger til familieliv når de valgte å flytte tilbake til hjembygda etter endt utdanning.

Det var kun Beate som hadde erfaring med å bo i by med barn og det var også hun som uttrykte minst tilhørighet til hjembygda. Dette kan ses i tråd med Jørgensens (1994), som fant at ungdom som har erfaring med byen er langt mer positiv til å bo der enn på bygda, sammenlignet med ungdom som ikke har erfaring fra byen. Dette kan strekkes til å gjelde positivitet til familieliv på bygda eller i byen. Basert på dette ville det vært legitimt å tro at jentene i denne studien ikke så de store motsetningene mellom bygd og by. Det gjorde de imidlertid, men de så også gode muligheter for å kombinere det rurale med det urbane. Det er ikke sikkert de ville gjort det uten sin urbane erfaring.

5.4 Bygda – ikke en del av modernitetens utvikling?

I moderniteten finner man ikke dikotomiseringen mellom bygd og by, men heller en mer flytende overgang (Berg og Lysgård 2004). Dermed vil det være legitimt å tenke at både bygd og by er med på modernitetens utvikling. Kommunikasjonsmåter og massemedia er

elementer som leder til en spredning av livsstiler og måter å leve på tvers av geografiske grenser. Forskjellen mellom bygd og by blir stadig mindre. Dette fenomenet refereres ofte til som "rurbanisering" (Bæck 2004). En vil ikke være isolert fra resten av verden fordi en bor på bygda, men heller en del av en globalisert verden der individualitet og refleksivitet står høyt. Den flytende moderniteten (Bauman 2000;2002) gir en forestilling om mange forskjellige muligheter og kombinasjoner når en skal forme sitt eget liv.

Byen blir ofte tenkt på som et mer egnet sted for selvutvikling for unge enn bygda (Wiborg 2003). Byen drar ofte fordel av at det er et mangfold av miljøer og mennesker der, og dette sammenfaller med ideen om det frie og moderne liv. Større byer vil ha enorm kulturell hegemoni sammenlignet med bygda. Det vil altså være i byen at en finner den "riktige" kulturelle kapitalen. Bæck (2004) snakker om dette som den urbane ethos, og mener spesielt ungdom blir knyttet opp til dette. Det urbane og det moderne blir ofte sett på som to sider av samme sak, slik at de som søker det moderne dermed vil søke det urbane (Bæck 2004). Vi ser også i denne studien at byen forbindes med mer moderne fenomener som shopping, cafeliv og utdanning. Ziehe (1993) ser det som at unge mennesker bærer moderniteten på sine skuldre og i sin kropp. De har en tilbøyelighet mot modernitet, og søker mot den i jakten på det gode liv fordi bygda ikke kan tilby dette. Følgelig vil ikke bygda være egnet for moderne mennesker. Til tross for det faktum at bygdene gradvis har tilegnet seg omfattende fasiliteter innen fritids- og kultursektoren, er den underliggende oppfatning at det urbane livet er i stand til å tilby noe som er vesentlig forskjellig fra, og mer verdig å strebe etter, enn livet på bygda. Den urbane ethos gjør at byen har en hegemonisk kulturell status (Bæck 2004). Individualiseringen og moderniteten kan dermed tenkes å være mer utslagsgivende i byen enn hva den er på bygda.

På den andre siden kan en se at modernitetens idealer om mobilitet og selvrefleksivitet også står sterkt på bygda. Jentene tok valget om å flytte fra hjembygda ut i fra deres personlige ønsker og ambisjoner, og ikke ut i fra sin sosiale bakgrunn. Dette kan ses i sammenheng med at moderniteten gjør at stedsidentitet og familieband blir svakere (Bauman 2000, Giddens 1990). Samtidig sier jentene at mobilitet er spesielt viktig når en kommer fra en liten plass, noe som kan indikere at en må ut av bygda for å bli en del av moderniteten. Hva er det som gjør at mobilitet er viktigere for bygdeungdom enn byungdom? Det finnes ikke noe entydig svar på dette, men det kan knyttes opp mot at byen

har definisjonsmakt over den dominerende og «riktige» kulturen, jamfør Bæcks (2004) begrep om den urbane ethos. Det er her en får tilgang til den rådende kulturelle kapitalen (Bourdieu 1995). Vi kan også knytte dette opp mot forestillingen om bygdas rurale kjedsomhet. Bygda blir, som tidligere vist, ofte forbundet med stagnasjon (Wiborg 2003), og i et moderne samfunn som beskrevet av Bauman (1991), hvor man stadig er på jakt etter noe bedre enn det man allerede har. Mobilitet beskrives derfor som noe positivt, fordi at man unngår å bli fastlåst i samfunnet.

Med utgangspunkt i dette kan det se ut til at moderniteten ikke er like gjeldende på bygda som i byen. Moderniteten gir en likevel mulighet til at livet i bygd og by kan kombineres, slik at en kan ha en relativt moderne livsstil selv om en bor på bygda. Tilbakeflytterne drar til byen for å benytte seg av kulturtilbud som ikke tilbys i bygda, uten at de ser på avstanden som et problem. Muligheten til å handle på nettet gjør det også mulig for de på bygda å være en del av moderniteten.

5.5 Habitus eller refleksivitet?

Bourdieu og Giddens teorier forholder seg ulikt til aktørskap, og det følte derfor hensiktsmessig å anvende begge disse teoriene i analysen. Dette bidro til at studien fikk et bredere forklaringsmønster, slik at en kan se på mobilitet fra ulike perspektiver. Bourdieu vektlegger en aktør som styres av ens internaliserte habitus, mens Giddens tar utgangspunkt i en mer refleksiv aktør som kan redegjøre for sine motiver og handlingsmønstre uavhengig av ens sosiale bakgrunn.

På den ene siden ser jeg flere ting som tyder på at informantene er refleksive aktører, fordi de kunne redegjøre for sine motiver for mobilitet og deres handlinger. Modernitetsteorien legger vekt på at en selv er herre over eget livsprosjekt. Dette ser vi tydelig hos informantene, at de har tatt valg som de selv mener er riktige for dem selv. På den andre siden er det også mye som tyder på at informantene tar valg med utgangspunkt i sin habitus. De synes å ha gjort valg i forhold til mobilitet som var forventet både av venner og familie. Et veivalg som "lå der" som noe gitt, og som bare ventet på informantene. Vi har også sett at graden av rural habitus har variert hos informantene, noen har følt en større dragningskraft mot byen enn andre, og omvendt. Dermed har bildet blitt mer nyansert.

6.0 Avslutning

I denne studien har jeg forsøkt å belyse hva slags mekanismer som ligger bak når en i gjennom ulike faser i livet velger bygda bort og senere søker seg tilbake til den. Dette har blitt gjort ut i fra følgende problemstilling: *Hvordan posisjonerer høyt utdannede kvinnelige tilbakeflyttere seg til bygda?* Jeg har brukt tidligere forskning gjort på mobilitet og bygda, samt brukt to ulike sosiologiske perspektiver for å få fram ulike måter å tenke rundt dette på. Jeg har også brukt et eget innsamlet datamateriale, bestående av fire intervjuer med bygdejenter mellom 25-35 år som valgte bort bygda i sitt unge voksne liv, men som valgte seg tilbake til bygda etter endte studier. For å konkretisere studien lagde jeg tre ulike undertemaer, som analysen ble bygd opp rundt.

I denne avsluttende delen av studien vil jeg oppsummere og gi en konklusjon på problemstillingen. Jeg vil også komme med noen avsluttende ord, samt kaste et blikk mot fremtidig forskning på temaet.

6.1 Oppgavens konklusjoner

Oppgavens konklusjoner vil bli presentert i den rekkefølgen undertemaene ble analysert i analysekapitlet.

6.1.1 Verdien av utdanning

Samtlige av informantene har valgt høyere utdanning til fordel for et liv uten utdanning på bygda. Ingen av de så det som noe alternativ å ikke ta utdanning. Dette begrunner de med at det oppleves som tryggere og mer økonomisk gunstig. De gjør det også for å unngå å ende opp i typiske lavstatusjobber som for eksempel butikkmedarbeider. Utdanning blir brukt for å realisere sitt eget refleksive livsprosjekt, samtidig som informantene handlet i tråd med det omgivelsen forventet av de. De beskriver det som noe som "lå der", en sti som allerede var tråkket opp for dem. Dette kan også ses i sammenheng med modernitetens stadige krav om kunnskap, mobilitet og fornyelse.

En viktig tolkning i studien er også den klare oppfatningen av seg selv som kvalitativt forskjellig fra bygdejentene uten utdanning. Det eksisterer et sosialt skille mellom disse to gruppene, med utgangspunkt i deres forskjellige mål, verdier, livsstil og habitus. Informantene opplever å ha lite til felles med de uten utdanning, annet enn at de er oppvokst i samme bygd. Gjennom studietiden og sin urbane erfaring har informantene fått andre perspektiver på ting og et annet syn på bygda. De har fått en annen kulturell kapital enn de som ble igjen i bygda, og ferdes ikke lengre i samme sosiale rom. Derfor er det også lite grunnlag for felles forståelse og samhandling.

6.1.2 Bygd og by og de livene som leves der

Vi ser at informantene er todelte i sitt syn på bygda og byen. Bygda blir sett på som det trygge og kjente, men informantene ser også det negative med bygdesamfunnet, som for eksempel sladder og rykter. Noen av dem ser også et bygdesamfunn med begrensede muligheter for ungdom der en stagnerer hvis en blir igjen. De ser altså både den rurale idyllen og den rurale kjedsomheten. De er også todelte i synet av byen, hvor de ser både det kaotiske og utrygge, men også det moderne og spennende. De forbinder imidlertid ikke byen med familieliv, antakelig på bakgrunn av egen erfaring med en trygg og god oppvekst på bygda.

En interessant fortolkning i studien er hvordan informantene synes å bruke bygd og by aktivt i sine liv. Dette gjør de på ulike måter, avhengig av hvor stort sosialt nettverk de har de ulike stedene. Vi ser at avstanden mellom bygd og by oppleves som liten og ikke som noen hindring for informantene.

6.1.3 Naturlig å flytte hjem igjen

Valget om å flytte hjem igjen synes å ha vært ganske naturlig for de fleste informantene. De flyttet hjem i en fase av livet hvor det var naturlig å etablere seg med hus og barn. Dermed hadde de ikke lengre det store behovet for å leve i en hektisk og travel by. Behovet ble heller at de ønsket nærhet til nærmeste familie, spesielt deres egne foreldre. Livsstilen på bygda harmonerte med den livsfasen informantene entret etter endte studier. Byen

opplevdes som skummel og utrygg for små barn, mens en oppvekst på bygda var noe informantene kunne identifisere seg med og ønsket for sine egne barn. De mente at det var bedre å vokse opp på bygda enn i byen. Valget om å flytte hjem igjen begrunnes altså klart med det idylliske bildet av bygda.

Vi så også at det lå noen forventninger både fra egen familie og svigerfamilie om at de skulle flytte hjem igjen. Et interessant aspekt i denne studien er at samtlige informanter hadde kjærester fra samme bygd. Dette synes å ha vært av stor betydning for valget om å flytte hjem igjen. Valget synes å være enklere når en er to fra samme bygd. Tilhørigheten til bygda blir dermed sterkere.

6.3 Avsluttende ord

Hvordan posisjonerer høyt utdannede tilbakeflyttere seg til bygda? Vi har i studien sett at bygda blir ansett som mindre nyttig i ungdomsårene enn tidlig voksen alder. Bygda representerer da for mange stagnasjon og tap av frihet. Som ungdommer søker de heller mot det nye og spennende i byen. Når en etter hvert får barn vil en igjen ha trygge og rolige rammer rundt seg. Det er her bygda virkelig kommer til sin rett. Det som bygda tidligere ikke kunne tilby blir nå mindre viktig. Bygda representerer et trygt fotfeste i en ellers kaotisk verden. Det er her familien er, og det er dette som er hjemme for de fleste informantene.

Mobilitet er kompleks fenomen, og informantene oppgir forskjellige grunner både for rural-urban og urban-rural mobilitet. Vi har sett at det er mange faktorer som spiller inn når bygda enten velges eller velges bort. Høyere utdanning og idealet om mobilitet synes å være utslagsgivende for rural-urban mobilitet hos unge bygdejenter. Motivene er derimot ganske annerledes for urban-rural mobilitet. Her ser vi at nærhet til familie, jobbsituasjon og partners og egen tilhørighet til bygda er utslagsgivende. Vi ser også at det som tidligere ble sett på som negativt ved bygda, nå oppleves som en trygghet. Det later til at jo eldre en blir, jo mer tilbøyelig blir en til å se den rurale idyllen fremfor den rurale kjedsomheten.

Mobilitet synes på mange måter å være et resultat av ens egne verdier og livsprosjekt. Likevel, en kommer ikke utenom at en som individ er påvirket av sine omgivelser og sin

habitus. Denne studien viser klart at mobilitet må ses i lys av flere aktørperspektiver for å kunne gi en nyansert analyse og forståelse.

6.4 Videre forskning

Denne studien er basert på et begrenset datamateriale. Først og fremst ville det vært interessant å sette tematikken inn i en større sammenheng med flere informanter. Da kunne man fått frem større variasjoner med tanke på type utdanning og alder.

Det kunne også vært interessant å se om forholdet mellom bygd og by ville vært annerledes i en studie med bygder som er mindre sentrumsnære. Slik kunne man sett om det er noen sammenheng mellom nærhet til by og ens forestillinger om både bygd og by.

Det synes også å være mindre forskning på de som aldri dro fra bygda enn de som valgte å dra. Hva skyldes dette? Er det mer interessant med deres syn på bygda enn de som aldri dro? Basert på den forskningen jeg har sett synes de to gruppene å ha en relativt lik oppfatning av bygda, men samtidig så klassifiserer de seg som meget forskjellige. Dette viser at bygda ikke er en homogen plass, men at det er et stort spekter av livsprosjekt som leves ut her. Her ville det vært interessant å se om eller på hvilke måter disse to gruppene bruker bygd og by forskjellig. I og med at de opplever å ha forskjellige livsstiler, kan det også tenkes at de bruker bygd og by ulikt.

Litteraturliste

- Aasheim, T. (2013) «Tilsølte bondepiker» Sist oppdatert 06.05.2013.
<http://www.side3.no/article3618980.ece>
- Beck, U. (1992). *Risk Society. Towards a New Modernity*. Sage, London.
- Beck, U. og Beck-Gernsheim, E. (2002) *Individualization – institutionalized individualism and it's Social and Political Consequences*. Sage, London.
- Beck, U. (2004) *Globalisering og individualisering*. Abstrakt forlag, Oslo.
- Berg, N. G. og Lysgård, H. K. (2004) "Ruralitet og urbanitet - bygd og by". I: Berg, N. G, Dale, B., Lysgård, H. K. og Løfgren, A. *Mennesker, steder og regionale endringer*. Tapir Akademiske Forlag, Trondheim.
- Bauman, Z. (1991) *Modernity and Ambivalence*. Cornell University Press, New York.
- Bauman, Z. (2000) *Savnet fellesskap*. Oversatt av Thorbjørnsen, K. M. Cappelen Akademiske Forlag, Oslo
- Bourdieu, P. (1995) *Distinksjonen: en sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Pax Forlag, Oslo.
- Bourdieu, P. (1996) *Symbolsk makt*. Pax Forlag, Oslo.
- Bourdieu, P. (1997) "The Forms of Capital" I: Halsey, A. H. m.fl (ed.) *Education: Culture, Economy and Society*. Oxford University Press, Oxford.
- Bourdieu, P. (1999) *Meditasjoner*. Pax Forlag, Oslo
- Bourdieu, P. (2000) *Den maskuline dominans*. Pax Forlag, Oslo
- Bourdieu, P. og Passeron, J. C. (2006) *Reproduksjonen. Bidrag til en teori om undervisningssystemet*. Hans Reitzels forlag, København.
- Burton, R. P. D. (1998) *Global integrative meaning as a mediating factor in the relationship between social roles and psychological distress*. Journal of Health and Social Behavior, 39(3), 201-215.
- Bæck, U. D. (2004) *The urban ethos. Locality and youth in North Norway*. Young - Nordic Journal of Youth Research 2004; Volum 12 (1). ISSN 1103-3088.s 31 - 47.
- Finansdepartementet (2014-2015) *Prop 1 S Statsbudsjettet*.
- Fog, J. (1994) *Med samtalen som utgangspunkt: det kvalitative forskningsinterview*. Akademisk Forlag, København
- Fosso, E. J. (1997) *Industristeders arbeidstilbud og generasjoners forhold til utdanning, arbeid og sted - eksempel Årdal*. Avhandling (dr.polit.) Institutt for geografi, Norges Handelshøyskole og Universitetet i Bergen.

- Giddens, A. (1990) *The Consequences of Modernity*. Polity Press, England.
- Grimsrud, G. M. (2000) *Kvinner på flyttefot*. ØF-rapport nr 13. Østlandsforskning, Lillehammer
- Grimsrud, G. M. (2012) *Rural migrasjon i Norge. Import av teori, metodologiske tilnærminger og kjønnede flyttemønstre*. Doktorgradsavhandling, Universitetet i Bergen.
- Grøgaard, J. (2006) *Reform 94 – kulletts overgang til arbeid etter videregående. Et dokumentasjonsnotat*. NIFU STEP. Arbeidsnotat 19.
- Gullestad, M. (1996) *Hverdagsfilosofier*. Universitetsforlaget, Oslo
- Halvorsen, K. (2002) *Forskningsmetode for helse- og sosialfag: en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Cappelen Akademisk, Oslo
- Hansen, M. N., og Mastekaasa, A. (2005) "Utdanning, ulikhet og forandring". I Frønes, I. og Kjølrsrød, L. (red). *Det norske samfunn*. Gyldendal Akademiske, Oslo.
- Haugen, S. M. og Villa, M. (2008) "Idyllisk eller kjedeleg? Slik ungdom ser bygda" I Almås, R., Haugen, M., Rye, J.F. og Villa, M. (red). *Den nye bygda*. Tapir Akademisk Forlag, Trondheim.
- Heggen, K. (2002) "Utkantjentene sin stille revolusjon". I *Tidsskrift for ungdomsforskning* 2002:2, 3-20.
- Heggen, K. og Clausen, S. (2006) "Høgre utdanning som sosialt prosjekt" I *Tidsskrift for samfunnsforskning*. 2006:3, 332-35.
- Hjellebrekke, J. og Korsnes, O. (2006) *Sosial mobilitet*. Det Norske Samlaget, Oslo.
- Hovda, S. (2011) *Bygda for alltid?: En kvalitativ studie om hvordan immobilitet gjøres meningsfullt for jenter på bygda*. NTNU, Trondheim
- Jørgensen, G. (1994) *To ungdomskulturer. Om vedlikehold av kulturelle ulikheter i Bygdeby*. Vestlandsforskning. Rapport 1/94, Sogndal.
- Kvale, S. (1996) *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Sage, California
- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2009) *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal Akademisk, Oslo
- Lønning, D. J. (2000) "Nye tider, nye utfordringer". I: Lønning, D. J. (red) *Bønder i soloppgang?* Boksmia forlag.

- Martinescu, E., Janssen, O. og Nijstad, B. A. (2014) *Tell Me the Gossip: The Self-Evaluative Function of Receiving Gossip About Others*. Personality and Social Psychology Bulletin, December 2014; vol. 40, 12: pp. 1668-1680., Først publisert på 24. oktober 2014 på
<http://forskning.no/samfunn-kjonn-og-samfunn-psykologi-sosiale-relasjoner-sosiologi/2014/10/sladder-om-andre-kan-vaere>
- Olsen, O. (2011) "Kvinner og unge flykter fra bygda", lastet ned 05.03.2012 fra
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/politikk/article4216380.ece>
- Rye, J. F. (2006) *Geographic and social mobility: Youth`s rural-to-urban migration in Norway*. Doctoral theses at NTNU, Trondheim.
- Rye, J. F. (2008) "Fra bygd til by: hvordan går det med utflytterne i byen?" I Almås, R., Haugen, M., Rye, J.F. og Villa, M. (red). *Den nye bygda*. Tapir Akademisk Forlag, Trondheim.
- Ryen, A. (2002) *Det kvalitative intervjuet: fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS, Bergen
- Skålnes, S. (2001) *Distriktskvinnescenarier 2010. På leit etter ei framtid*. Samarbeidsrapport NIBR/Høgskolen i Finnmark (HiF), Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo
- Strand, A. (2009) "Frykter kvinnemangel i nord", lastet ned 07.03.2012 fra
<http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/nordland/1.6575311>
- Sørli, K. (2000) *Klassiske analyser. Flytting og utdanning belyst i livsløps- og kohortperspektiv*. Notat 2000:121. NIBR. Oslo
- Thagaard, T. (2006) *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget, Bergen
- Tjora, A. (2011) *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Gyldendal Forlag AS, Oslo
- Wiborg, A. (1990) *Jenters utdanning - enveisbillett ut av distriktene?* Arbeidsforskningsinstituttet. Rapport 3/90.
- Wiborg, A. (1991) *Økonomikonsulent eller hjemmehjelp? Jenters valg av utdanning i lys av et bygde-Norge i endring*. NF-arbeidsnotat 1113/91. Nordlandsforskning, Bodø.
- Wiborg, A. (2001) *Det er et heilt anna liv. Om unge kvinner fra distriktene i høyere utdanning*. NF-artikler/foredrag, nr. 2001/99. Nordlandsforskning.
- Wiborg, A. (2003) *En ambivalent reise i et flertydig landskap: unge fra distriktene i høyere utdanning*. Avhandling (dr. polit.): Universitetet i Tromsø.
- Wilken, L. (2008) *Pierre Bourdieu*. Tapir Akademisk Forlag, Trondheim.
- Ziehe, T. (1993) *Kulturanalyser : Ungdom, utbildning og modernitet*. Brutus Östlings Bokförlag Symposium, Stockholm.

Vedlegg 1: Intervjuguide

Innledning

- 1)Hvor gammel er du?
- 2)Hvilken utdanning har du og hva jobber du med?
- 3)Hvor tok du utdannelsen din?
- 4)Hva jobber du med?
- 5)Sivilstatus. Barn? Bor du for deg selv?
- 6)Hvor gammel var du og hvor bodde du da du fikk eventuelle barn? Etablerte du deg først når du flyttet tilbake?
- 7)Har du familie som bor i bygda?
- 8)Kan du fortelle meg hva dine foreldre gjør? Har dine foreldre utdanning?

Det å forlate bygda og tanker man gjorde seg da

- 1)Hvor mange år bodde du i bygda før du flyttet ut? Hvor flyttet du til?
- 2)Hvor mange år har du bodd borte fra hjembygda di?
- 3)Hva var hovedgrunnen til at du forlot bygda? Hva tenker du rundt det at du valgte å flytte? Følte du at du hadde noe valg?
- 4)Hvilke tanker gjorde du deg da du flyttet? Tenkte du på den tiden at du noen gang skulle flytte tilbake igjen? Hvorfor/hvorfor ikke?
- 5)Hvilke muligheter fantes for deg som ung jente i bygda?
- 6)Hvordan tror du livet ditt hadde vært hvis du ikke hadde dratt og tatt utdanning?
- 7)Hvilke tanker har du om å bo i hjembygda nå, sammenlignet med de du hadde da du flyttet?
- 8)Var det en lettelse for deg å forlate bygda? Hvorfor/hvorfor ikke?
- 9)Tenkte du at du ville få større frihet på en annen plass enn hjembygda?
- 10) Når og hvorfor bestemte du deg for å ta høyere utdanning?
- 11) Hvordan opplevde du det å bo på en ukjent plass?
- 12) (Hvis du bodde i by) Hvordan opplevde du det å bo i en by? Følte du at du mestret å bo i en by? Følte du deg hjem i byen?
- 13) Følte du deg annerledes enn de menneskene du møtte som var oppvokst i by? På hvilken måte/Hva hadde du til felles med de? (Husk at dette er snakk om fortid, ikke deres tanker i dag!)

Tilhørighet og motivasjon for å bo i hjembygda

- 1)Hvor gammel var du da du flyttet tilbake?
- 2)Hvorfor flyttet du tilbake til bygda?
- 3)(Hvis hun har mye familie i bygda) Følte du at det var en forventning i din familie om at du skulle flytte tilbake?
- 4)Hvilke reaksjoner fikk du fra familie og venner da det ble klart at du skulle flytte

- tilbake? Noen negative eller positive tilbakemeldinger?
- 5) Hvem var de 10 første menneskene du omgikk sosialt etter at du flyttet tilbake?
  - 6) Hvem omgås du med i dag?
  - 7) Hvordan opplever du det å bo i hjembygda?
  - 8) Hvordan vil du beskrive hjembygda di?
  - 9) Hvilke positive sider har hjembygda di?
  - 10) Hvilke negative sider har hjembygda di?
  - 11) Har du noen gang opplevd å bli diskriminert/sett ned på på bakgrunn av at du selv er fra landet? Hva skjedde?
  - 12) Opplever du bygda di som inkluderende og åpen for nye mennesker?
  - 13) Er det noe du ikke finner her i bygda, som du savner?
  - 14) Går du glipp av noe ved å bo på bygda? I så fall, hva?
  - 15) På hvilken måte føler du at du klarer realiserer deg selv når du bor på bygda?
  - 16) Ser du for deg ei framtid her i bygda?
  - 17) Hva er det som får deg til å ville bli boende her/ikke bli boende her?

Relasjoner til andre i bygda/fra bygda

- 1) Hvis du tenker tilbake til den tida da du gikk på ungdomsskole og videregående. Var det mange av dine klassekamerater som flyttet? Hvordan var fordelingen på gutter og jenter?
- 2) Kan du nevne to-tre venner fra ungdomstiden, og fortelle hva disse gjør i dag?
- 3) Hvilke tanker har du rundt de jentene som «ble igjen»?
- 4) Tror du dette var et bevisst valg fra deres side, eller var det andre årsaker som gjorde at det ble sånn? (eks: tidlig etablering osv..)
- 5) De som ble igjen, hva gjør de i dag?
- 6) De som reiste vekk, hva gjør de i dag? Har mange av de flyttet tilbake til bygda?
- 7) Har du noe kontakt med noen av de som «ble igjen»? Føler du at du har noe til felles med dem?

Vedlegg 2: Samtykkeerklæring

Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med en masteroppgave

Mitt navn er Elise Mortensholm og jeg er masterstudent i sosiologi ved Norges Tekniske og Naturvitenskapelige Universitet i Trondheim. Jeg holder nå på med den avsluttende masteroppgaven min som har fått tittelen «Kjerringa mot strømmen». Temaet for denne oppgaven er kvinner med høyere utdanning som flytter tilbake til hjembygda si, og deres motivasjon for å flytte tilbake samt samhandling med andre i hjembygda.

I denne sammenheng ønsker jeg å intervju 8-10 unge kvinner. Intervjuene vil vare ca. en time. For å passe målgruppa så må du ha 3 år eller mer med høyere utdanning, du må være mellom 25 og 35 år og du må bo i den bygda du tilbringe store deler av din barndom i. Spørsmålene vil dreie seg rundt motiver for å flytte fra bygda, motiver for å flytte tilbake til bygda og tilhørighet og samhandling med jevnaldrende i bygda. Jeg kommer ikke til å spørre om sensitive personopplysninger. Det vil bli brukt båndopptaker under intervjuet.

Det er selvfølgelig frivillig å delta og du vil ha mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte gi en nærmere begrunnelse for dette. Dersom du velger å trekke deg vil hele intervjuet med deg slettes og ingen av dine opplysninger vil bli brukt i masteroppgaven. Opplysningene vil forøvrig bli behandlet konfidensielt, og du vil ikke kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er innlevert.

Dersom du har lyst å være med på intervjuet, er det fint om du skriver under på den vedlagte samtykkeerklæringen og leverer den til meg. Dersom det er noe du lurer på kan du ta kontakt på mobilnummer 97132532, eller sende e-post til **eliseem@gmail.com**. Du kan også ta kontakt med min veileder Johan-Fredrik Rye ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap på e-post **johan.fredrik.rye@svt.ntnu.no**.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt informasjon om studien «Kjerringa mot strømmen» og ønsker å delta i studien.

Signatur.....
Telefonnummer.....